

Växelvis boende – att dela på allt?

En kvalitativ studie om separerade föräldrars upplevelser kring samarbete och kommunikation som rör ekonomin för barnen.

Hanna Antonsson

Handledare
Bosse Bergstedt

Abstract

Arbetets art:	Kandidatuppsats i pedagogik, 15 hp
Sidantal:	42
Titel:	Växelvis boende – att dela på allt? En kvalitativ studie om separerade föräldrars upplevelser kring samarbete, kommunikation som rör ekonomin för barnen.
Författare:	Hanna Antonsson
Handledare:	Bosse Bergstedt
Datum:	2012-06-08
Sammanfattning:	<p>Växelvis boende har ökat markant sedan 1980-talet och i och med det ställs ökade krav på att föräldrar ska kunna kommunicera och samarbeta även efter separationen. Med en fenomenologisk ansats har separerade föräldrars upplevelser och erfarenheter kring samarbete, kommunikation kring ekonomi studerats genom semi-strukturerade intervjuer. De föräldrar som intervjuats upplever att de har ett relativt bra samarbete. Ekonomi är ett känsligt ämne och stora och/eller oförutsedda kostnader kan skapa meningskilligheter mellan föräldrarna. De flesta har en tanke om att försöka dela på alla kostnader, eftersom barnet bor halva tiden hos respektive förälder. I realiteten kan detta dock vara svårt, eftersom föräldrarna har olika ekonomiska förutsättningar och förväntningar på fördelningen av ekonomi och samarbete. Forskningen på området kring föräldrar som har barnen boende växelvis och hur de upplever samarbete, kommunikation och ekonomi är begränsad och bör fortsättningsvis vidare studeras.</p>
Nyckelord:	Växelvis boende, separation, föräldrar, samarbete, kommunikation, ekonomi, familjeekonomiska förmåner, barn.

Innehållsförteckning

Förord	iii
1. Inledning	1
1.1 <i>Bakgrund</i>	1
1.1.1 Historia.....	1
1.1.2 Växelvis boende idag.....	2
1.1.3 Relationell pedagogik	3
1.2 <i>Syfte</i>	4
1.3 <i>Problemformulering</i>	4
1.4 <i>Forskningsfrågor</i>	4
1.5 <i>Avgränsning</i>	5
1.6 <i>Begrepp</i>	5
1.6.1 Föräldrar.....	5
1.6.2 Ekonomiska stöd	6
1.7 <i>Disposition</i>	7
2. Teori och tidigare forskning	8
3. Metod.....	12
3.1 <i>Metodologiska utgångspunkter</i>	12
3.1.1 Kvalitativ metodik	12
3.1.2 Metodansats.....	12
3.2 <i>Tillvägagångssätt</i>	13
3.2.1 Litteratursökning	13
3.2.2 Datainsamlingsmetod	13
3.2.3 Urval och intervjupersoner.....	14
3.2.4 Utformande av intervjuguide	15
3.2.5 Bearbetning och analys av data.....	15
3.3 <i>Kvalitetsaspekter</i>	16
3.3.1 Reliabilitet och validitet.....	16
3.3.2 Etiska riktlinjer	16
3.4 <i>Metoddiskussion</i>	17
4. Resultat	20
4.1 <i>Samarbete och kommunikation</i>	20
4.1.1 Samarbete och kommunikation direkt efter separationen.....	20
4.1.2 Samarbete och kommunikation förändras	20
4.1.3 Faktorer som försvårar samarbete	21

4.1.4 Dåligt samvete.....	22
4.1.5 Att prata ekonomi	22
4.2 <i>Kostnader och förmåner som rör barnen</i>	23
4.2.1 Att fördela kostnader för barnet	23
4.2.2 Att tjäna mer eller mindre	24
4.2.3 Familjeekonomiska stöd som försvårar samarbete.....	25
4.3 Övrigt.....	26
4.3.1 Vanor	26
4.3.2 Upplevd känsla av att vara nöjd	27
4.4 <i>Sammanfattning av resultatet</i>	27
5. Diskussion	28
5.1 <i>Diskussion kring resultatet</i>	28
5.2 <i>Framtida forskning</i>	32
Referenser.....	a
Bilagor.....	c
<i>Bilaga 1 – Efterlysning av intervjupersoner</i>	c
<i>Bilaga 2 – Intervjuguide</i>	d

Förord

Ett stort tack till min handledare Bosse för konstruktiv kritik och positiva kommentarer under arbetets gång! Tack till Pia och Jessica på Socialdepartementet för att ni ställt upp och kommit med tips och råd! Tack till alla intervjupersoner för att ni tog er tid och för att ni valde att dela med er av era erfarenheter! Slutligen ett stort tack till mamma, pappa, Matilda och Elin för att ni alltid ställer upp och stöttar!

1. Inledning

Växelvis boende har ökat markant de senaste åren. Idag bor ca 30-40 % av barn till skilda föräldrar växelvis, medan siffran bara för drygt tjugo år sedan var 1 %. Boendeformen ställer ökade krav på samarbete och kommunikation mellan föräldrarna. Hur går det att samarbeta och kommunicera när man inte lever tillsammans, men har samma ansvar för sina barn? Hur fungerar det att dela ansvaret, boendet och kostnaderna? Under min praktiktermin på Socialdepartementet hösten 2011 kom jag i kontakt med betänkandet SOU 2011:51 "Fortsatt föräldrar - om ansvar, ekonomi och samarbete för barnets skull". I betänkandet lyfts särlevande föräldrars fördelning av omsorgs- och försörjningsansvar för barnet upp. Hur de familjeekonomiska regelverken påverkar föräldrarnas val när det gäller ekonomi och barnets boende granskas också. Gruppen barn som bodde växelvis var praktiskt taget obefintlig då de ekonomiska familjestöden infördes och har fått som följd att den försörjningsbörda som dessa barns föräldrar kan antas ha när deras barn bor växelvis inte beaktas. Utredningen har konstaterat att ekonomiska frågor och fördelning av försörjningsansvaret är faktorer som driver konflikter mellan föräldrar. Det finns relativt lite forskning om växelvis boende och vad det innebär för föräldrarnas relation, samarbete och kommunikation. Jag har intervjuat sex personer som delat med sig av hur deras samarbete och kommunikation ser ut, när det gäller ekonomi som rör barnen.

1.1 Bakgrund

I detta kapitel kommer jag kortfattat att beskriva familjens framväxt under det senare 1900-talet och särskilt lyfta fram skilda föräldrars position i samhället och uppsatsens koppling till relationell pedagogik. Därefter kommer jag att presentera mitt syfte, problemformulering och forskningsfrågor för uppsatsen. Efter en kort del om valet av avgränsningar kommer jag att beskriva en del relevanta begrepp för vidare förståelse av uppsatsen. Begreppen rör föräldraskap, växelvis boende och familjeekonomiska stöd.

1.1.1 Historia

Historiskt sett har familjen genomgått en enorm transformationsprocess. Vi har rört oss från landsbygd till stad, från industrisamhälle till postindustriellt samhälle och från extremt polariserade könsroller till differentierade könsidentiteter. Flera av 1900-talets sociala och kulturella maktkamper finns kvar än idag, om än i annorlunda former. Familjen har alltid stått i en diskussion kring etik, moral, ideal och kultur (Johansson, 2009). På 1940- och 50-talet var skilsmässan ett fenomen som väckte stor uppmärksamhet och förekom främst i de högre klasserna i samhället. Att det var ovanligare i arbetarklassen berodde främst på att de hade en sämre ekonomisk situation med stora barnkullar (Öberg & Öberg, 1987). Att skilsmässor och separationer ökat konstant under en lång tid är en vanlig missuppfattning. Antalet skilsmässor ligger på ungefär samma nivå idag som för 30 år sedan. Risken för att ett barn ska drabbas av skilsmässa har minskat på 2000-talet, jämfört med 1980- och 1990-talet (Statistiska centralbyrån [SCB], 2009).

På 1970-talet började männens svaga ställning som pappor efter skilsmässa uppmärksammas. De högsta ropen kom från sambopappor som agerade för att de juridiskt skulle kunna räknas som föräldrar, även efter skilsmässan. De fränskilda männen började också göra väsen av sig och stred för att få behålla de rättigheter och skyldigheter som de

haft när de var gifta. Detta utan att vilja frånta kvinnornas vård av barnen (Öberg & Öberg, 1987). År 1977 genomfördes lagen om gemensam vårdnad, vilket möjliggjorde för ogifta föräldrar att få gemensam vårdnad genom prövning i domstol. Tidigare hade endast gifta par kunnat stå som vårdnadshavare och mamman hade stått som vårdnadshavare i samborelationer. År 1983 infördes en lagändring som gjorde det möjligt för ogifta föräldrar att endast skicka in en anmälan till pastorsämbetet (numera till Skatteverket) för att även pappan skulle kunna bli vårdnadshavare (SCB, 2009). När denna nya reform blev möjlig satte många likhetstecken mellan gemensam vårdnad och växelvis boende. I förarbetet till lagen om gemensam vårdnad (1983) dömdes inte det växelvisa boendet ut, men betoningen låg på att det gemensamma föräldraansvaret ingår i att vara enig om vem av föräldrarna som barnet i huvudsak ska bo hos. Det höjdes flera kritiska röster som främst handlade om huruvida barnet påverkas av att inte ha *en* stabil punkt. Det varnades för att barnen kunde bli rotlösa och förvirrade. Föräldrarna anklagades för att sätta sig själva i det främsta rummet. Svagheter i dessa betänkligheter var främst att de till största delen var baserade på kliniska iakttagelser av föräldrar (med barn boende växelvis) som sökt barnpsykiatrisk vård. Någon kunskap om hur denna vårdform fungerade fanns inte då (Johansson, 2009). Från och med år 1991 kunde föräldrarna, i samband med faderskapsbekräftelsen, skicka in en ansökan om gemensam vårdnad till socialnämnden. År 1998 kom ännu en reform i syfte att stärka barnets rätt till båda föräldrarna. Det bestämdes då att domstolar kan besluta om gemensam vårdnad och vägra upplösa gemensam vårdnad mot en förälders vilja (SCB, 2009). I Sverige ökar mansforskningen i popularitet under 1990-talet. Relationsexperterna får sig också ett uppsving och det skrivs flertalet böcker om hur vi ska leva våra liv, främst med familjen i fokus. Från 1990-talet kopplas inte familjeforskningen längre ihop med stabilitet och ordning. Nu ligger fokus istället på förändring och nya identitetsmönster. Familjen ses som en förhoppning om en bättre framtid och ett mer jämställt samhälle, men samtidigt blandas det med spådomar om mer bleka framtidsutsikter. Kärnfamiljen lyfts ofta fram som en slags dominerande social och kulturell idealbild. De konstellationer som uppstår blir allt mer komplexa och begreppet familj går från en kärnfamilj till en nätverksfamilj. Faderskapsforskningen får också sig ett lyft i början av 2000-talet. Både den norska och svenska mansforskningen visar en positiv grundinställning till skapandet av den delaktiga och närvarande fadern. Under 1990-talet stärks ”deltidspappornas” kontakt med barnen. Troligen beror det på det ökade fokus som riktas mot faderskapet. ”Pappamånaderna” ökar från en månad till två (mer om familjeförmåner i kapitel 1.6.2). Den jämställda och närvarande pappan får mer utrymme i den offentliga debatten. Mönstret blir ännu tydligare på 2000-talet, menar mansforskare. Män orienterar sig mer mot familjen och mot ett jämställt föräldraskap. ”Växelvis-papporna” ökar också under 2000-talet, trots kritik och diskussioner om att det kan vara farligt för barnen att flytta mellan föräldrarna. Föräldrarna som väljer detta alternativet eftersträvar en god kontakt med sina barn och vill därför tillbringa så mycket tid som möjligt med dem (Johansson, 2009).

1.1.2 Växelvis boende idag

År 2010 fanns det drygt 1,9 miljoner barn i Sverige i åldrarna 0-17 år och av dessa hade 494 000 särlevande föräldrar. Hälften av barnen bodde enbart med sin mamma och ytterligare några procent bodde större delen av tiden hos sin mamma. Omkring 10 % bodde hela eller större delen av tiden hos sin pappa (Socialdepartementet, 2011). Under år 2008 var ca 3 % barn med om en skilsmässa eller separation (SCB, 2009). Under år

1984-85 hade 1 % av särlevande föräldrar barnen boende växelvis jämfört med år 2010 då siffrorna var ca 30-40 % (Socialdepartementet, 2011). Växelvis boende är vanligast för barn i åldrarna 6-9 år. I den gruppen bor 50 % av barnen växelvis efter en separation (SCB, 2009).

Växelvis boende blir också mer vanligt runt om i västvärlden. I länder som Australien, Danmark och Nederländerna bodde mellan 18-20 % av barn till skilda föräldrar växelvis under år 2009. I USA ökar också växelvis boende och ca 20 % väljer denna boendeform. Andelen är högre i vissa delstater (Smyth, 2009). Intresset och tron på att växelvis boende är bra för barnet växer sig starkare. Det syns t.ex. i domar där det blir allt vanligare att föräldrar som inte kommer överens om boendeform och vårdnad tilldöms delad vårdnad och växelvis boende (Nielsen, 2011). I länder med höga skilsmässofrekvenser råder en hög grad av jämställdhet i familjerna, även om de negativa effekterna av skilsmässorna ofta ligger i fokus. Skilsmässokulturen innebär dock också möjligheter och potential till förändring, speciellt för de kvinnor där möjligheter till skilsmässa också innebär möjligheter att leva i jämställda relationer (Johansson, 2009).

I takt med att män återvänt till familjerna och börjat intressera sig för sitt föräldraskap, skapas det också nya förutsättningar för att avlasta de ensamstående mödrarna och utveckla mer funktionella familjestrukturer, med en rättvis ansvarsfördelning. Men samtidigt, om vi tar en snabb titt på den europeiska statistiken, inser vi att det kommer att ta tid innan optimala förutsättningar för ett jämställt och demokratiskt familjeliv skapats (Johansson, 2009, s. 106).

Med större ambitioner av att leva jämställt efter skilsmässa ökar också kraven på att kunna kommunicera och respektera varandra som föräldrar (ibid). Växelvis boende har i och med ökningen under de senaste årtiondena varit ett hett diskussionsämne för forskare, föräldrar, psykologer, journalister och myndigheter. Nedan redovisas kortfattat några för- och nackdelar som lyfts fram:

Generellt sett har studier från de senaste tre årtiondena visat att barn som bor växelvis mår bättre emotionellt, fysiskt och presterar bättre akademiskt än barn som bor med en förälder (Nielsen, 2011). Barnen som intervjuats berättar att fördelarna handlar om de har en bra relation till båda föräldrarna och att de känner sig älskade och trygga hos båda föräldrarna (Smart, 2001 refererat i Nielsen, 2011). Ingen av föräldrarna förlorar heller delaktigheten och vardagskontakten med sina barn. Det skapar också en rättvisekänsla för föräldrarna och ingen behöver känna sig utanför. Föräldrarna får också en del egentid (Öberg & Öberg, 2002). Många barn berättar dock att växelvis boende innebär mycket praktiska svårigheter, som att packa upp och ner sina saker och berätta för kompisarna var man är. En del menar också att det tar tid att vänja sig vid föräldrarnas olika regler och att emotionellt skifta från ett hem till ett annat (Smart, 2001 refererat i Nielsen, 2011). Växelvis boende kräver ett omfattande samarbete mellan föräldrarna. När föräldrarna inte kommunicerar kan det uppstå konflikter kring uppfostran och praktiska situationer som t.ex. hämtning och läkarbesök som kan påverka barnet. Flera föräldrar nämner också att de saknar sina barn när de är borta och egentligen hade velat spendera mer tid med dem (Öberg & Öberg, 2002).

1.1.3 Relationell pedagogik

Den första forskningsrapporten om växelvis boende kom från Pedagogiska institutionen vid Stockholms universitet. Växelvis boende kan studeras ur olika synvinklar och har därför behandlats vid flera olika institutioner för forskning. Jag har valt att ha en pedagogisk vinkel på växelvis boende med en fenomenologisk ansats och tittat närmare på

upplevelser och erfarenheter. Samarbete, kommunikation och relationer är begrepp som stått i centrum. Relationell pedagogik syftar till forskning där begrepp som relation, kommunikation och mänskliga möten står i centrum. I stort sätt alla föräldrar har erfarenhet av grundläggande relationell pedagogik. En relation är en förbindelse mellan två individer. ”Det finns en ömsesidighet mellan de båda, den enes agerande återverkar på den andres och tvärtom. Relationen utgör en helhet; individernas tankar och känslor är delar av något större” (Aspelin & Persson, 2011, s.95). Relationell pedagogik bygger främst på att relationer existerar och förändras i möten mellan människor. ”Relationer är dynamiska fenomen och i sig själva verksamma” (ibid, s.18). För att ha en relation krävs att personerna är i kontakt med varandra och meddelar sig med varandra. Relationer byggs genom någon slags kommunikation. Ordet kommunicera kommer från latin och betyder ”göra gemensam”. När två personer kommunicerar ägnar de sig åt någonting tillsammans. Det krävs något slags samarbete eller samverkan för föräldrar även efter skilsmässa, eftersom de har barn tillsammans. Detta samarbete är en målmedveten handling som kan sträcka sig utanför själva relationen. Uttrycket relationell pedagogik har sällan använts i svensk forskning. Det är främst Jonas Aspelin som tidigare berört ämnet. Den relationella pedagogiken är däremot vanligare i internationella forsknings-sammanhang (ibid). Vid skilsmässan förändras föräldrarnas relation till varandra, men det krävs ändå att de har en relation till varandra på ett annat plan och då förändras även samarbetet och kommunikationen.

1.2 Syfte

Syftet med studien är att ta del av vilka upplevelser och erfarenheter som föräldrar med barn som bor växelvis har av samarbete och kommunikation. Fokus kommer att ligga på föräldrarnas sociala samspel och relation i förhållande till fördelningen av ekonomin rörande barnet.

För att få kunskap om föräldrars upplevelser och hur de resonerar kring sitt sociala samspel och de ekonomiska frågorna ska jag genomföra semi-strukturerade intervjuer. Det ska ha gått minst två år sedan separationen. Föräldrarna ska kunna reflektera och se tillbaka på sitt (eventuella) samarbete och sin ekonomiska situation.

1.3 Problemformulering

I en undersökning genomförd av SIFO/TNS som redovisas i betänkandet SOU 2011:51 svarade 86 % av de tillfrågade föräldrarna att de delar på barnets kostnader vid växelvis boende. Vid uppföljningsintervjun svarade 53 % av dessa att de betalar för barnet när de har barnet hos sig och vice versa. 23 % uppgav att de delar på kostnaderna och betalar hälften var och 12 % delade på kostnaderna efter sina inkomster. 12 % lämnade öppna svar. Jag tycker att svarsalternativen lappar över varandra och lämnar flera frågor. Jag skulle vilja undersöka hur föräldrar resonerar kring hur de fördelar ekonomin för barnet vid växelvis boende och vad det innebär i praktiken. Hur har föräldrarnas samarbete och kommunikation förändrats sedan separationen? Har fördelningen av ekonomin förändrats sedan separationen?

1.4 Forskningsfrågor

- Vilka erfarenheter och upplevelser har föräldrarna av samarbete och kommunikation kring ekonomin som rör barnet?

- Hur har samarbetet och kommunikationen kring den ekonomiska situationen förändrats med tiden?
 - Hur fördelar föräldrar ekonomin kring barnet och vad innebär det i praktiken?
 - Varför fördelar föräldrarna ekonomin så?

1.5 Avgränsning

Jag har valt att endast intervjua vuxna för att få deras perspektiv på samarbete, kommunikation och fördelning av ekonomi. Jag utvecklar resonemanget om urvalet i kapitlet för metod (se punkt 3.2.3).

1.6 Begrepp

Begreppen är till för att underlätta vidare läsning av uppsatsen. Först definieras begreppet växelvis boende, därefter begrepp som rör föräldrar och ekonomiska stöd.

Enligt Socialstyrelsen innebär *växelvis boende* ”att barnet vistas ungefär lika mycket, och har ett varaktigt boende, hos båda föräldrarna” (Socialstyrelsen, 2004, s. 10). Ett avgörande mål i Högsta domstolen visar att det är fråga om umgänge, och inte växelvis boende, om barnet bor en tredjedel av tiden hos den andra föräldern. Försäkringskassan har genom förarbeten och praxis gjort en tolkning av växelvis boende för att underlätta den praktiska hanteringen och användningen av begreppet. De menar att om barnet vistats i genomsnitt färre än 12 dagar (40 procent) per månad hos ena föräldern ska detta ses som umgänge och inte att barnet bor växelvis. I de fall barnet bor i genomsnitt mellan 12 och 13 dagar per månad, kan det röra sig om växelvis boende, men då kan det krävas fler faktorer än vistelsetidens längd som pekar i den riktningen. Exempel på sådana faktorer kan vara hur barnets försörjning är fördelad mellan föräldrarna, hur barnets boende är ordnat och var barnet förvarar sina tillhörigheter (Försäkringskassan, 2001).

1.6.1 Föräldrar

Skilsmässa innebär en upplösning av ett äktenskap. *Separation* innebär en upplösning av ett samboskap (Öberg & Öberg, 2002). Jag har använt begreppen skilsmässa och separation som likvärdiga i texten för att variera språket.

Med *särlevande föräldrar* avses personer som har barn tillsammans men inte lever ihop (Socialdepartementet, 2011).

Gemensam vårdnad innebär att båda föräldrarna är barnets vårdnadshavare. De flesta som skiljer sig (vare sig om de varit gifta tidigare eller inte) väljer att ha gemensam vårdnad. *Ensam vårdnad* innebär att en av föräldrarna är barnets vårdnadshavare.

Vårdnadshavare ges ansvar för barnets omvårdnad, trygghet, försörjning, utbildning och uppfostran. Vanligen är vårdnadshavare förmyndare för barnet, dvs. bestämmer över de ekonomiska frågorna som rör barnet (Socialstyrelsen, 2006).

Samarbetssamtal erbjuds föräldrar som separerat för att kunna hitta lösningar och avtal på frågor som rör vårdnad, boende och umgänge. Samarbetssamtalen är kostnadsfria. Det är kommunens socialtjänst som erbjuder samtalen (Försäkringskassan, n.d.). I SOU 2011:51 lämnas förslag på att även de ekonomiska frågorna som rör barnet ska kunna behandlas i samarbetssamtalen.

1.6.2 Ekonomiska stöd

Den ekonomiska familjepolitikens förmåner höjde den disponibla inkomsten i genomsnitt med elva procent hos barnfamiljer år 2010 (Socialdepartementet, 2011).

Barnbidrag är en förmån som alla barn som bor i Sverige har rätt till. Bidraget betalas ut från och med månaden efter barnets födelse till och med det kvartal då barnet fyller 16 år. Föräldrar som har gemensam vårdnad kan själva bestämma vem som ska få ta del av bidraget. Om föräldrarna inte gör ett aktivt val betalas pengarna ut till modern. Är föräldrarna av samma kön, får den äldsta föräldern bidraget. Barnbidraget är idag 1050 kr/barn. Vid fler barn än ett kan flerbarnstillägg betalas ut. Summan av detta beror på antalet barn i hushållet (Försäkringskassan, 2012). Om barnet bor växelvis hos sina föräldrar får barnbidraget, efter anmälan från båda föräldrarna, lämnas med halva summan till vardera föräldern. I SOU 2011:51 lämnas förslag om att om ingen av föräldrarna gjort ett aktivt val om vem av de som ska erhålla bidraget, så ska det lämnas till båda. De föreslås även att anmälan ska kunna göras endast av en förälder vid växelvis boende (Socialdepartementet, 2011).

Studiebidrag lämnas om barnet är över 16 år (upp till 20 år) och går på gymnasiet. Bidraget betalas ut av Centrala studiestödsnämnden. Bidraget är 1050 kr/mån (Centrala studiestödsnämnden [CSN], 2012b).

Bostadsbidrag lämnas till hushåll med barn som är yngre än 18 år och till ungdomar mellan 18-29 år utan barn. Bidraget syftar till att dels utgöra ett bidrag för boendekostnader, men även utgöra ett konsumtionsstöd för barn som bor tidvis eller stadigvarande i hushållet. Bostadsbidraget är behovsprövat (Försäkringskassan, 2012).

Föräldraförsäkring inkluderar graviditetspenning, föräldrapenning och tillfällig föräldrapenning. Syftet med försäkringen är att kompensera för den förlust av inkomst som sker under föräldraledigheten, skapa goda förutsättningar för att behålla anknytningen till arbetsmarknaden och ha möjlighet att vara hemma med sitt nya barn (Socialdepartementet, 2011). Vid gemensam vårdnad har föräldrarna rätt till 240 dagar med föräldrapenning. 60 dagar är reserverade för respektive förälder. Övriga dagar kan t.ex. delas eller överlåtas till den andra föräldern.

Vårdbidrag lämnas om barnet som vårdas behöver särskild tillsyn eller vård i minst sex månader. Vårdbidrag kan lämnas som helt, tre fjärdedels-, halvt eller fjärdedelsbidrag (Socialdepartementet, 2011).

Underhållsbidrag ska betalas av den förälder som inte har barnet stadigvarande boende hos sig. Det är upp till föräldrarna att komma överens om en rimlig summa med hänsyn till barnets behov och föräldrarnas ekonomiska förmåga.

Underhållsstöd ges till den förälder som har barnets stadigvarande hos sig om den förälder som ska betala underhållsbidrag inte betalar någonting, betalar ett lägre belopp än 1273 kr/mån eller på något annat sätt gör så att barnet inte kan få motsvarande underhåll. Underhållsstödsbeloppet är idag 1273 kr/mån (Försäkringskassan, n.d.).

Underhållsstöd vid växelvis boende: Vid växelvis boende föreligger ingen betalningskyldighet. Underhållsstöd kan dock betalas ut med högst 636 kronor per månad (motsvarande ett halvt underhållsstödsbelopp) till respektive förälder. I SOU 2011:51 föreslås att underhållsstödet vid växelvis boende avskaffas och ersätts med en ny bidragsform – växelvisbidrag. Bidraget ska finnas under bostadsbidraget och vara kopplat till hushållets inkomster och sammansättning.

Folkbokföringen av barnet har många gånger betydelse för föräldrarnas rätt till familjeekonomiska förmåner, t.ex. bostadsbidrag. Barnet kan endast vara folkbokfört på en plats (Socialdepartementet, 2011).

Studiemedel lämnas främst till studerande på högskola, universitet och övriga eftergymnasiala utbildningar och består av en bidragsdel och en lånedel. Bidraget och lånet blir tillsammans 8920 kr/mån vid heltidsstudier. Studenter med barn kan även få tilläggsbidrag. Summan av detta beror på antalet barn samt studietakten (CSN, 2012a).

1.7 Disposition

Uppsatsen består av fem delar - inledning, teori och tidigare forskning, metod, resultat och diskussion. I det inledande kapitlet har bakgrund, syfte, problemformulering, forskningsfrågor och avgränsning behandlats. Kapitlet avslutades med en lista över begrepp som kan underlätta det fortsatta läsandet av uppsatsen. I delen för teori och tidigare forskning lägger jag fram tidigare forskningsresultat från svensk och utländsk forskning på området. I kapitlet för metod presenterar jag de metodologiska grundval som jag gjort för min uppsats för att få en klarare bild av hur datainsamling och analys sett ut. I slutet av kapitlet diskuterar jag konsekvenserna av mina metodval mer ingående. I resultatdelen presenterar jag mina resultat från de sex intervjuer som genomförts. Materialet har delats upp i tre kategorier: samarbete och kommunikation, kostnader och förmåner för barnen samt övrigt. I diskussionen framför jag mina slutsatser från min empiri tillsammans med forskningen och knyter an till mina forskningsfrågor och mitt syfte. Uppsatsen avslutas med ett mina tankar kring vad framtida forskning bör behandla.

2. Teori och tidigare forskning

Öberg och Öberg från Pedagogiska institutionen vid Stockholms universitet aktualiserade växelvis boende i sina forskningsrapporter ”Den delade familjen” (1985) och ”Skiljas – men inte från barnen” (1987). De intervjuade föräldrar som hade separerat och deras barn. De flesta föräldrar som valt växelvis boende gjorde detta utifrån en övertygelse om att detta var det mest självklara, naturliga och mest jämlika alternativet. De resonerade kring att barn behöver sina föräldrar och att föräldrar behöver sina barn. Öberg och Öberg menade att det var av stor vikt att båda föräldrarna på ett djupare plan var överens om den praktiska vården.

Det måste också finnas en ömsesidig respekt för varandra, som gör att man har tillit till den andras sätt att ta hand om barnet. Detta innebär att det inte får finnas sådana spänningar och ouppklarade konflikter mellan föräldrarna som kan medföra att de hamnar i prestigekonflikter. I grund och botten måste de vara vänner (Öberg & Öberg, 1987, s. 109).

De menade också att föräldrarna måste vara beredda på att samarbeta i vardagstillvaron och vara inställda på de praktiska svårigheter som kan uppstå vid växelvis boende. De måste också klara av att samarbeta med de nya partners som kan finnas i familjerna (Öberg & Öberg, 1987). I uppföljningsintervjuerna med samma intervjupersoner vittnar föräldrarna om att det tog långt tid innan de kom fram till ett bra sätt att dela vården av barnen på. Det krävs alltså inte en helt spänningsfri relation för att man ska klara av ett växelvis boende. Barn har ganska hög tolerans för sina föräldrars svagare sidor om de kompenseras av att de får bo hos vardera föräldern (Öberg & Öberg, 2002).

Maccoby och Mnookin (1992) menar att föräldrar med barnen boende växelvis varken hade ett signifikant bättre samarbete eller kommunicerade bättre. De var heller inte rikare eller mer välutbildade än andra skilda föräldrar. De flesta föräldrar kommunicerade inte mer än nödvändigt och det blev mindre viktigt när barnen blev äldre. Föräldrar med växelvis boende visade snarare en tendens att ha mer konflikter, eftersom båda föräldrarna var involverade i föräldraskapet (Melli & Brown, 2008). De föräldrar som hade färre konflikter vid tidpunkten för skilsmässan var de som i första hand valde växelvis boende (Spruijt & Duindam, 2010 refererat i Nielsen, 2011). De föräldrarna med växelvis boende barn hade en mer aktiv pappa i barnens liv och pappans arbetsschema hade gjort det möjligt för barnen att även bo hos honom (Maccoby & Mnookin, 1992). Melli och Brown (2008) frågade sina deltagare om de kunde ranka sina känslor för den andra föräldern som positiv, neutral eller negativ. Mammor med egen vårdnad hyste mer negativa känslor mot ex-partnern än föräldrarna med växelvis boende. Ca 25 % av föräldrarna med barnen boende växelvis hade negativa känslor för ex-partnern, medan 35 % av mammorna med ensam vårdnad hade negativa känslor (Melli & Brown, 2008). Barn verkar klara av sina föräldrars skilsmässa bättre om de har stabila och positiva relationer med båda sina föräldrar. För att båda föräldrarna ska kunna vara involverade i olika aspekter av barnets liv krävs ett beteende som inte bara upprätthåller värden som föräldraskap utan även familj och äktenskap. Det behövs samarbete och överläggningar och huruvida bra det fungerar beror på föräldrarnas relation till varandra. Det kan vara en stor utmaning för föräldrar. Föräldrarna vill ofta distansera sig från varandra medan barnen behöver deras närhet till varandra (Chambers, 2012).

Ca 10-15 % av skilda föräldrar beskrivs ha en hög grad av konflikt. Konflikten kan vara av fysisk karaktär och bedrivs ofta i domstol (Nielsen, 2011). Kelly (2006) delar in föräldrars samarbetsförmåga i tre grupper. Ungefär 20-25 % av skilda föräldrarna innehar en bristfällig kommunikation, frekventa konflikter och dåligt känslomässigt engagemang. Detta kan gälla en eller båda föräldrarna. Dessa föräldrar har svårt att fokusera på barnets bästa. Ca 50 % av de som skiljer sig tenderar att ha låga nivåer av konflikter och bristfällig kommunikation. Runt 25-30 % samarbetar bra, hjälps åt med planeringen för barnet, är flexibla och erbjuder varandra hjälp och stöd. De senaste två nämnda grupperna har barn som verkar trivas bra så länge föräldrarna har tydliga överenskommelser och kan komma överens i beslut när det behövs (Kelly, 2006). Föräldrar med barnen boende växelvis hade mer frekvent kontakt med varandra och diskussioner om barnen. Ca 60 % av föräldrarna pratade med varandra minst en gång i veckan om barnet. Ca 85 % av föräldrarna med växelvis boende svarade att deras relation till varandra var vänskaplig eller neutral/affärsmässig. Dessa föräldrar rapporterar mer samarbetssvårigheter när det gäller uppfostran och regler när det gäller barnet, än mammor som tog hand om sina barn på heltid. 16 % av mammorna och 12 % av papporna med växelvis boende rapporterade mycket meningsskiljaktigheter. När det gällde boendeformen var 75 % av föräldrarna överens. 14 % av mammorna rapporterade en del oenighet när det gällde vården av barnet (Melli & Brown, 2008). Att ändra boendeform behöver inte vara negativt eller ses som instabilt, utan det kan snarare vara ett tecken på att föräldrarna är flexibla och kan ändra på sig för att det ska passa barnet bättre (Smyth, 2009). Det är viktigt att föräldrar lyssnar på sina barn och kan vara flexibla när det gäller att ändra boendeform efter hand (Kelly, 2006). I Öberg och Öbergs uppföljningsintervjuer framkommer det att många familjer vid flertalet tillfällen hade ändrat boendeform (2002). De tolkar resultaten som att det är viktigt för barnet att besluten inte uppfattas som permanenta, utan att det är viktigt att kunna anpassa sig till rådande verklighet. Föräldrar bör vara öppna för att barnen kan komma att vilja ändra sin boendeform. Kvaliteten i relationen mellan föräldern och barnet verkar vara viktigare än kvantiteten dvs. tiden och att dela precis lika (Smyth, 2009).

Samarbete verkar främst vara personbundet. Förutsättningen för samarbete anses bero på hur kommunikationen är mellan föräldrarna och hur förtroendet för varandra ser ut. Det verkar finnas ett ökat samarbete och kommunikation mellan föräldrar som har barnen boende växelvis. De föräldrar som har sina barn boende växelvis är de som är mest nöjda med samarbetet med den andra föräldern. Ju mindre de delar på tiden, desto sämre verkar det upplevda samarbetet att fungera. Den fråga där samarbetet fungerar sämst är de ekonomiska frågorna som rör barnet, även om 35 % av de föräldrar som har barn boende halva tiden är mycket nöjda med samarbetet kring ekonomin. Det är en liten del av de föräldrar som har barnen boende halva tiden hos sig som är missnöjda och då är de missnöjda med samarbetet som rör ekonomin (Socialdepartementet, 2011). Ju äldre barnet är desto sämre verkar samarbetet med den andra föräldern fungera, i de fall där barnet bor hos en förälder. Mönstret verkar inte vara lika tydligt när det gäller växelvis boende. Ju längre tid som förflutit sedan skilsmässan, desto mer missnöjda verkar föräldrarna vara med samarbetet. Det gäller speciellt de som aldrig bott ihop tidigare (Socialdepartementet, 2011). Maccoby och Mnookin (1992) menar att samarbetet ökar över tid vid växelvis boende.

Föräldrar som har barn boende växelvis anser sig ha ett delat engagemang för barnet (Socialdepartementet, 2011). Vid växelvis boende anser mammorna att papporna är mer

involverade än när mamman har barnen boende hos sig mesta tiden. 56 % ansåg att pappan var väldigt involverad jämfört med mammorna med ensam vårdnad där 15 % ansåg samma sak. 67 % av mammorna med växelvis boende rapporterade att engagemanget från pappans sida var bra och ville inte ändra på det (Melli & Brown, 2008). Föräldrar verkar ha olika uppfattningar om hur ekonomin fördelas mellan dem vid växelvis boende. I Melli och Browns (2008) undersökning svarar ca 90 % av papporna att de betalar hälften eller mer, medan mammorna svarar att papporna endast i ca 50 % av fallen betalar hälften eller mer av kostnaderna. Synen på samarbete skiljer sig mellan mammor och pappor i förhållanden. I de fall där barnen bor växelvis verkar mamman mer nöjd med samarbetet än pappan, till skillnad från de fall där barnen bor hos en förälder. Där är pappan oftast mest nöjd med samarbetet (Socialdepartementet, 2011). Lacroix (2006) menar att normativa konstruktioner vad gäller könsroller och beteende reproduceras även vid växelvis boende. Växelvis boende är inte synonymt med ett delat ansvar och delad vård av barnet. Hon har gjort tio intervjuer med tio separerade föräldrar - fem kvinnor och fem män. I intervjuerna kom det fram att kvinnorna gjorde mer sysslor knutna till barnet än männen, som t.ex. tvätta kläder, läkarbesök, frisörbesök m.m. Mammorna var också hemma med barnet vid sjukdom i större utsträckning än papporna, även om barnet bodde hos pappan vid tidpunkten. Kvinnorna uttryckte stort missnöje över sin ojämlika situation till intervjuaren. De flesta berättade dock att de inte uttryckte detta till sin ex-partner. Sju av tio män tjänade mer än kvinnorna. Det växelvisa boendet rätade inte ut den ekonomiska ojämlikheten. De tyckte dock att konflikterna kring att be pappan om underhåll eller andra pengar försvann. Mammorna menade att de "kunde leva" med boendeformen, även om de tyckte det ibland kändes orättvist. De menade att det var bäst om det var lugnt mellan föräldrarna.

I Maccoby och Mnookins (1992) studie tjänar även mammorna mindre. Föräldrarnas inkomst ökar med tiden, främst mammornas (de tjänar dock fortfarande mindre än männen). Det gäller speciellt de som gifter om sig. Papporna tjänar också på att gifta om sig, men inte i samma utsträckning. Den nya frun tjänar oftast generellt mindre än honom och för in fler barn i det nya äktenskapet (Maccoby & Mnookin, 1992). De flesta föräldrar med växelvis boende barn står för kostnaderna när barnet bor hos respektive förälder och delar på de stora kostnader som uppstår. På så sätt uppstår inga misstankar om att partnern betalar till någon annan än barnet. En del föräldrar fördelade utgifterna för barnet i förhållande till deras inkomst. I de fall pappan tjänade dubbelt så mycket som mamman betalade han också en större del av utgifter som t.ex. kläder, fritidsaktiviteter och resor (Öberg & Öberg, 1987).

Hur ansvaret för barnets boende och omsorg fördelas i samband med separationen påverkar föräldrarnas samarbete. Andra omständigheter som t.ex. utfallet av en eventuell bodelning, var barnet går i skola, orsaken till separationen etc. påverkar också föräldrarnas ansvarfördelning för barnet och i sin tur samarbetet. Samarbetet kan också påverkas av bl.a. psykosociala och arbetsmarknadsmässiga förhållanden. I takt med att barnen blir äldre kan de komma att vilja påverka t.ex. boendeförhållanden mer (Socialdepartementet, 2011).

Öberg och Öberg (1987) menar att det går att etablera vänskap genom att visa respekt för den andras sätt att ta hand om barnet och att visa barnet att man accepterar den andra. Att hjälpas åt och stödja varandra när barnet har det svårt är också ett sätt att visa respekt. De föräldrarna som upplevde att de samarbetade bra var främst de som hade valt växelvis boende. Det framförde att det var en fördel att bo nära varandra. En del av

föräldrarna med växelvis boende menade att med ett strikt boendeschema kunde inte barnen spela ut föräldrarna mot varandra. Öberg och Öberg (2002) menar dock att det läggs för stort fokus på barnets boende istället för föräldrarnas relation till varandra och barnet. Öberg och Öberg kommer fram till att det inte i främsta hand är boendeformen utan inställningen till varandra som avgör hur samarbetet ser ut. I deras intervjumaterial har två tredjedelar av barnen upplevt att deras föräldrar har samarbetat och haft en bra relation.

En minutiös delning av föräldrarnas tid, ansvar och beslutsfattande är inte realistisk för en familj. När barnet har skilda föräldrar blir situationen ännu mer komplex för föräldrarna om de ska behöva dela minutiöst. Det viktigaste och mest praktiska verkar vara att försöka hitta en balans mellan barnets nivå, utveckling, ålder och föräldrarnas arbete, personliga kapacitet och styrkor. Barn mår bäst när de har frekvent kontakt med sina föräldrar och båda föräldrarna kan samarbeta och kommunicera. Relationen mellan föräldrarna spelar alltså en stor roll för barnets välmående (Smyth, 2009). Det som varit det största orosmomentet vid separationen har ideligen varit hur det ska gå för barnen. Intervjuerna med barn visar att föräldrarnas gräl om ekonomiska frågor inte bara rör föräldrarna, utan också kan vara väldigt plågsamt för barnen (Öberg & Öberg, 1987). Melli och Browns studie visar dock att majoriteten av de föräldrar som skiljer sig klarar av att komma över sitt misstykke och sina tvivel över sina ex-partners, för att kunna göra det så bra som möjligt för barnen (Melli & Brown, 2008).

3. Metod

3.1 Metodologiska utgångspunkter

3.1.1 Kvalitativ metodik

Jag har valt att använda mig av en kvalitativ metodik. Det handlar om att gå på djupet med någonting, att ha ett tolkande arbetssätt och en närhet till datamaterialet (Fejes & Thornberg, 2009). Kvalitativ metodik kännetecknas främst av verbala formuleringar, talande och skrivande. Yttranden sker verbalt och instrumenten består utav ord (Backman, 2008).

I kvalitativa studier vill forskaren upptäcka företeelser, tolka och förstå innebörden av livsvärlden och beskriva uppfattningar eller en kultur. Begreppet generalisering upplevs ofta som problematiskt i kvalitativa forskningsprocesser. En kvalitativ analys kan dock leda till en förståelse av ett fenomen och vilka variationer som detta fenomen uppvisar i relation till sin kontext och generaliseringen kan då eventuellt göras i relation till snarlika situationer eller kontexter (Patel & Davidson, 2003). De mänskliga elementen i kvalitativ metodik medför både för- och nackdelar. Styrkan ligger i att tillåta mänskliga insikter och erfarenheter att generera ny förståelse och sätt att se på världen. En potentiell svaghet är att forskningen är så beroende av forskaren (Patton, 2002 refererat i Fejes, 2009).

3.1.2 Metodansats

Kvalitativ forskning är ett begrepp som innefattar en rad olika forskningstraditioner och metodansatser (Fejes & Thornberg, 2009). Fenomenologi är ett vetenskapligt förhållningssätt vars fokus är riktat mot att studera uppfattningar (Patel & Davidson, 2003). Fenomenologer intresserar sig främst för att kartlägga hur människor *upplever* livsvärldsfenomen. Ämnet fenomenologi innefattar medvetandet, upplevelsen, den mänskliga världen och människans handlande (Kvale & Brinkmann, 2009).

Generellt är fenomenologi i kvalitativa studier en term som pekar på ett intresse av att förstå sociala fenomen utifrån aktörens egna perspektiv och beskriva världen som den upplevs av dem enligt antagandet att den relevanta verkligheten är vad människor uppfattar att den är (ibid, s.42).

Som metodologi riktar sig fenomenologin mot essensen i mänskliga upplevelser. Fenomenologi handlar om kunskapsintresset kring ett fenomen, i detta fall samarbete, kommunikation, växelvis boende och ekonomi. Fenomenet kan vara av allmänt intresse i en viss tid, t.ex. det faktum att växelvis boende ökar gör det mer uppmärksammat (Fejes & Thornberg, 2009). Exempelvis har Starnbaugh, Hector och Carr (2011) använt sig av en liknande fenomenologisk ansats som jag. De har undersökt barns uppfattningar av föräldrarnas skilsmässa. De delade upp sina svar i teman som innan, under och efter skilsmässan. Fenomenologin ger intervjuaren en möjlighet att förstå vad upplevelserna och erfarenheterna betyder för intervjupersonerna. Intervjuaren vill skapa en förståelse för mänskliga erfarenheter, förstå hur intervjupersonerna finner mening i upplevelserna i förhållande till skilsmässan.

Fenomenologin kännetecknas av ett induktivt förhållningssätt, vilket innebär att det är empirin som genererar kunskap. Fenomenologi är alltså en bra utgångspunkt när forskaren vill utgå från ett empiriskt material (Fejes & Thornberg, 2009). Ansatsen utgår inte från en redan färdig teori, utan genererar empiri gällande ett unikt fall, en unik situation eller en unik uppfattning. Fokus ligger på hur individer uppfattar och tolkar sin verklighet (Backman, 2008). Induktiva slutledningar är aldrig bindande eftersom forskare alltid kan hitta undantag till det som forskats i framtiden (Bryman, 2002). Intervjuer är en vanlig form av datainsamlingsmetod i fenomenologiska studier. Fenomenologiska intervjuer är antingen ostrukturerade eller semi-strukturerade. Det är av vikt att forskaren använder sig av öppna frågor och lyssna aktivt (Fejes & Thornberg, 2009).

3.2 Tillvägagångssätt

3.2.1 Litteratursökning

För att få en bild om hur forskningsläget kring växelvis boende såg ut valde jag att läsa kandidat- och masteruppsatser som behandlat ämnet. Dessa uppsatser hade olika infallsvinklar så som socialt arbete, arkitektur och psykologi. Det finns ingen självklar översättning till begreppet växelvis boende på engelska. För att få inspiration tittade jag på vilka ord som använts i tidigare uppsatser och sökte i lexikon. Jag har främst sökt vetenskapliga artiklar som blivit referegranskade (peer reviewed). Databaserna som använts har främst varit Summon och Eric. Det ord som gett flest resultat och mest relevanta träffar har varit *shared physical custody*. Ordet betyder dock i vissa sammanhang att växelvis boende blivit utdömt mot en förälders vilja. Andra sökord som visats sig vara relevanta har varit *alternating residence*, *shared care*, *dual residency*, *shared residential parenting* och *living arrangements*. Det har varit svårt att kombinera orden med ord som rör pedagogik så som *educational science* och *educational studies*. En del artiklar har dock publicerats vid institutioner för pedagogik och andra institutioner för beteendevetenskap. Jag har kombinerat mina sökningar med ord som *economy*, *communication*, *cooperation* m.m. Vid svenska sökningar har jag främst använt mig av ord som växelvis boende, hälftenboende och varannan vecka. Växelvis boende verkar vara det ord som är mest etablerat i svensk forskning.

3.2.2 Datainsamlingsmetod

Jag har valt att göra semi-strukturerade intervjuer. Denna form av intervju ger intervjupersonen stor frihet att formulera sina svar. Intervjuprocessen är flexibel men till skillnad från en ostrukturerad intervju kommer en intervjuguide att användas. Intervjuaren kan ställa frågor som knyter an till det som personen tidigare sagt (Bryman, 2002). Vid en intervju kan intervjuaren få nya perspektiv, information och idéer på fenomen som forskaren inte tänkt på innan (Alvesson & Deetz, 2000).

Styrkan med intervjuer är tillträdet till intervjupersonens vardagsvärld. Utformningen av intervjuer kan vara relativt snäv, men ändå ge intervjupersonen möjlighet till spontanitet. Intervjuaren kan också få svar på frågor som är komplexa och djupa jämfört med t.ex. studier med enkäter som datainsamlingsmetod (Cohen et al., 2007). Kvale och Brinkmann (2009) menar att en semi-strukturerad livsvärldsintervju vanligen skrivs ut och att texten och inspelningen utgör det material som sedan blir föremål för analysen.

3.2.3 Urval och intervjupersoner

Jag hade som mål att göra sex intervjuer med föräldrar som är separerade sedan minst två år tillbaka. Personerna skulle vara föräldrar till ett eller flera barn. Deras barn skulle bo eller ha bott växelvis hos föräldrarna, dvs. ungefär halva tiden hos respektive förälder. Jag bestämde mig för att inte intervju båda föräldrarna i ett före detta par, eftersom jag i min analys inte kommer att fokusera på att jämföra föräldraparens svar. Jag inser att föräldrar kan ha olika versioner och uppfattningar av deras relation, samarbete och ekonomi, men jag har valt att göra denna avgränsning för det visat sig vara svårt att få båda föräldrar att ställa upp och för att jag inte har som avsikt att jämföra deras svar. Det skulle även vara svårt att garantera konfidentialiteten. Jag har geografiskt avgränsat mig till Skåne och Halland av bekvämlighetsskäl. Jag har undersökt erfarenheter och uppfattningar, vilket gjort att faktorer som t.ex. kön och utbildning inte stått i fokus.

Jag har använt mig av ett bekvämlighetsurval, eftersom det var svårt att få tag i personer som passade in i min relativt snäva urvalsram. Min uppfattning var också att representativitet inte är lika viktig i kvalitativ forskning, som i kvantitativ forskning (Bryman, 2002). I första hand har jag sökt efter intervjupersoner genom mitt personliga nätverk, främst genom sociala medier. Jag har inte intervjuat familjemedlemmar eller släktingar av etiska skäl. Jag har också satt upp mindre affischer på en förskola och runt om på Lunds universitet (se bilaga 1), för att hitta intervjupersoner.

Platserna för intervjuerna har valts i samråd med intervjupersonerna. I de flesta fall har intervjupersonen själva förslagit plats. En del har uttryckt att frågorna är känsliga och att det därför varit av stor vikt att själv välja plats. Intervjuerna har främst skett på intervjupersonens arbetsplats och på caféer.

Intervjupersonernas namn är fingerade och presenteras nedan:

- Christina är ca 45 år och arbetar. Hon har två barn som är 12 och 16 år. Hon separerade år 2010. Barnen har sedan dess bott växelvis. Hon tjänar ca 30 000 kr/mån.
- Johan är ca 50 år och arbetar. Han separerade år 2001 och har en vuxen son och en dotter som är 14 år. Dottern har bott växelvis sedan separationen. Han tjänar ca 35 000 kr/mån.
- Frida är ca 45 år och arbetar. Hon har fem barn, varav tre med sin ex-partner. Paret separerade för tolv år sedan. De tre barnen är idag vuxna. Barnen bodde växelvis en kort period, men sedan deras pappa flyttat har de mest bott hos sin mamma. Pappan har de besökt på vissa helger, lov och andra ledigheter. Hon tjänar ca 30000 kr/mån.
- Torbjörn är ca 55 år och arbetar. Han separerade år 2003 då barnen var 14 och 16 år. Barnen har periodvis bott mer hos sin mamma respektive pappa.
- Malin är ca 40 år och studerande. Hon har två barn som är 8 respektive 10 år gamla. De separerade år 2010. Barnen bor varannan vecka hos föräldrarna. Hon tjänar ca 15 000 kr/mån.
- Lisa är ca 35 år och studerande. Hon lever på ca 10 000 kr/mån och har sin dotter som är 14 år boende varannan vecka hos sig. Separationen ägde rum mellan år 1999/2000.

3.2.4 Utformande av intervjuguide

En semi-strukturerad intervju innehåller vanligtvis en översikt av ämnen som ska avhandlas och förslag till frågor som ska ställas. Intervjuaren bestämmer själv hur strikt guiden ska tillämpas och hur mycket svaren ska följas upp. Intervjufrågorna bör till skillnad från frågeställningarna utformas i vardagsspråk och vara korta och lättförståeliga. En bra intervjufråga bör på ett tematiskt sätt bidra till ny kunskap och samtidigt skapa ett bra samspel mellan intervjuare och deltagare. I en intervjusituation bör frågor med ”hur” och ”vad” ställas inledande. Frågor som inleds med ”varför” bör inte ställas förrän i slutet av intervjun (Kvale & Brinkmann, 2009). Det är viktigt att fundera över om intervjufrågorna täcker alla aspekter i frågeställningarna, men också att det inte blir för många frågor i guiden. Innan första intervjun genomförde jag en pilotintervju på en förälder. Fördelen med detta var att jag kunde utveckla underlagets innehåll och formuleringar innan jag genomförde den första ”riktiga” intervjun (Patel & Davidson, 2003).

Jag har inlett intervjuerna med att berätta om syftet med studien, att medverka är frivillig och om konfidentialiteten (Cohen et al., 2007). Jag har också berättat om vad som kommer hända med uppsatsen och att deltagaren kommer få en färdig kopia skickad om hon eller han är intresserad. Innan intervjun har jag frågat om lov för att få spela in intervjun. Fördelen med en inspelningsapparat är att deltagarens svar registreras exakt. Nackdelen är att en ljudinspelarens närvaro kan ha viss påverkan på de svar som lämnas av intervjupersonen (Patel & Davidson, 2003). Alla intervjupersonen har godkänt att jag använt inspelningsapparat. Min inledande fråga handlade om att deltagaren skulle beskriva sina generella känslor och upplevelser kring separationen. En sådan inledande fråga kan ge spontana och omfattande svar, då deltagaren beskriver det som hon eller han uppfattar som mest väsentligt. Fortsättningsvis kan intervjudeltagarens svar göras vidare om intervjuaren går in med en nyfiken och kritisk inställning. Intervjuaren kan med fördel be deltagaren att utveckla sitt resonemang eller komma med exempel för att specificera. Vilka svar som ska följas upp är beroende av intervjuämnet, det sociala samspelet mellan intervjupersonen och intervjuaren och en insikt om vad intervjuaren vill fråga. Intervjuaren i en fenomenologisk studie ska kunna engagera sig i intervjun och inte enbart stirra sig blind på intervjuguiden. Det är intervjuarens ansvar att avbryta eller markera när intervjupersonen svävar utanför ämnet för mycket. Tystnad är också en central del av intervjun för att föra samtalet framåt. Genom att göra pauser får deltagaren tid att associera och reflektera och sedan komma med värdefull information. Direkta frågor bör ges i slutet av intervjun eftersom deltagaren då har gett sin bild av fenomenet och markerat vilka aspekter som hon eller han finner centrala (Kvale & Brinkmann, 2009). Det är vanligt att intervjun avslutas med några neutrala frågor som ”Vill du tillägga någonting?” eller ”Har någonting kommit upp som du gärna vill lägga till?” (Patel & Davidson, 2003). Jag har avslutat intervjun med att tacka för att personen tagit sig tid att dela med sig av sina erfarenheter (Cohen et al., 2007). För intervjuguide se bilaga 2.

3.2.5 Bearbetning och analys av data

Att använda ljudbandspelare är det vanligaste sättet att spela in en intervju. Det ger intervjuaren frihet att koncentrera sig på ämnet och dynamiken i intervjun. Orden, pauserna och tonfallet registreras och kan lyssnas på igen. Vid utskrift av intervjuer blir den muntliga informationen skriftlig. Därmed försvinner en del av uttryckssätten som förmedlats genom t.ex. dynamik i språket (Patel & Davidson, 2003). Jag har skickat varje

transkriberad intervju till respektive person för att de ska kunna läsa igenom och godkänna. Detta för att personen inte skulle behöva känna sig felciterad.

Det finns få generella sätt att bearbeta kvalitativ data, eftersom det alltid är relaterat till ett subjektivt sammanhang. Det går att konstatera att en kvalitativ undersökning syftar längre än till en beskrivning av det som det ställs frågor om. Analysen är differentieringen av det upplevda och sammanhang som finns dolda i den uppfattade helheten (Lantz, 2007).

Vid en fenomenologisk utgångspunkt försöker forskaren lägga teorin åt sidan och analysera data på ett öppet och fördomsfritt sätt. Fokus ligger på att identifiera mönster och utveckla teman, kategorier och resonemang som bygger på data. Det handlar om att systematisera och arrangera sitt datamaterial för att komma fram till ett resultat (Kvale & Brinkmann, 2009). Fejes och Thornberg (2009) beskriver en kortfattad fenomenologisk analysmodell som jag valt att använda mig av. Förenklat sett, handlar det om att börja med att transkribera intervjuerna och sedan läsa igenom dessa några gånger. Därefter försöka skilja ut det mest betydelsefulla uttalandena genom att ringa in dessa. Dessa yttranden ska sedan jämföras för att lättare hitta likheter och skillnader i materialet. Fenomenologins huvudsakliga mål är att urskilja variation eller skillnader i uppfattningar. När skillnaderna och likheterna är funna ska dessa grupperas. Det är det viktigaste i varje kategori som står i fokus. Det är viktigt att vara kritisk när linjerna för varje kategori dras. Varje kategori kommer sedan att namnges. Det är bra att granska varje kategori för att se om de delar som valts platsar inom flera kategorier.

3.3 Kvalitetsaspekter

3.3.1 Reliabilitet och validitet

Kvalitet är ett begrepp som omfattar hela forskningsprocessen i kvalitativa studier. Varje kvalitativ studie är i stort sett unik, vilket gör det extra viktigt för forskaren att i detalj beskriva hur forskningsprocessen sett ut för att andra ska kunna få en uppfattning om vad som gjorts. Detta stärker validiteten. Validitet kopplas även till hur väl forskaren lyckas skaffa underlag för att göra en trovärdig tolkning av deltagarens livsvärld. Varje kvalitativ forskningsprocess är unik och det går inte fastställa några regler för att säkerställa validiteten. I vissa delar är det dock viktigt att vara extra uppmärksam. Vid transkribering av data är det av stor vikt att reflektera över de val som görs vad gäller hanteringen av information och hur detta kan påverka analysen. Det kan t.ex. vara frestande att fylla i meningar som deltagaren lämnat oavslutade, för att göra samtalet mer tydligt. Ur ett etiskt perspektiv ska en valid forskningsprocess göra gott, skapa ny kunskap, vara till nytta för människor och minimera de skadliga konsekvenserna. För ökad kvalitet kan intervjuaren fråga personen hur den menar i intervjun (Patel & Davidson, 2003). Ett sätt att kontrollera reliabiliteten är att ha relativt strukturerade frågor vid intervjun. Intervjuguiden och analysarbetet är delar av studien där forskaren kan påverka reliabiliteten (Cohen et al., 2003).

3.3.2 Etiska riktlinjer

En intervjuundersökning väcker etiska frågeställningar i alla delar av forskningsprocessen. Det är viktigt att beakta att etiska riktlinjer måste förstås i sin kontext (Kvale, 2009). Vetenskapsrådets (2002) etiska riktlinjer är till för att vägleda den enskilda forskaren inför sin vetenskapliga undersökning. Forskaren har till uppgift att väga värdet av

det förväntade resultatet mot intervjupersonens möjliga risker, i form av kortsiktiga eller långsiktiga negativa konsekvenser för intervjupersonen eller den tredje parten. Det grundläggande individskyddskravet redovisas nedan i fyra kategorier:

Informationskravet: Forskaren har till uppgift att informera deltagaren om undersökningens syfte (Kvale & Brinkmann 2009). Det är viktigt att intervjupersonen förstår syftet och processen med projektet, även när proceduren är komplicerade och kan innebära en risk. En av utgångspunkterna i kravet är att deltagarna delar med sig av relevant data när de är medvetna om syftet (Cohen et al., 2007). I början av intervjun bör forskaren informera om att deltagandet är frivilligt och att deltagaren har rätt att avbryta eller lämna frågor obesvarade. Den information som kan påverka deltagarens vilja att medverka bör lämnas i tidigt stadium (Vetenskapsrådet, 2002). Det är också av stor vikt att informera om vem som kommer att få tillgång till det insamlade datamaterialet och om deltagarnas eventuella tillgång till utskriften (Kvale & Brinkmann 2009). Informationskravet är av extra stor vikt vid situationer där deltagaren delar med sig av privata ämnen (Cohen et al., 2007).

Samtyckeskravet: De som deltar i en undersökning har rätt att själva bestämma över sin medverkan. De ska själva kunna välja om, hur länge och på vilka villkor de vill medverka. Skulle deltagaren vilja avsluta t.ex. en intervju, ska forskaren inte försöka övertyga eller påverka deltagaren att fortsätta (Vetenskapsrådet, 2002).

Konfidentialitetskravet: De som medverkar i undersökningen ska ges största möjliga konfidentialitet och personuppgifter ska förvaras så att de inte kommer i fel händer. All data som kan identifiera personen ska antecknas, lagras och avrapporteras på ett sätt som gör det omöjligt för andra att inte kunna identifiera personen i fråga. Risken för att individer oavsiktligt kan identifieras bör vägas mot det förväntade värdet av kunskaps-tillskottet (ibid). Frågan om vem som kommer få ta del av materialet kan vara problematisk i situationer kring t.ex. skilda par (Kvale & Brinkmann, 2009). Cohen et al. (2007) menar att deltagaren blir mindre benägen att delta i en undersökning om känsliga ämnen om konfidentialiteten är vag eller oförståelig. Ju mer känsliga frågor som ställs i en undersökning, desto mer säkerhet krävs för att skydda deltagaren.

Nyttjandekravet: Uppgifter som samlas in om enskilda personer får endast användas i forskningssyfte (Vetenskapsrådet, 2002).

Det är viktigt att lyfta fram etiska aspekter, för att undersökningen ska hålla hög validitet och reliabilitet (Cohen et al., 2007). Kvale & Brinkmann (2009) menar att forskarens roll är avgörande för den vetenskapliga kvaliteten och hållbarheten i de etiska beslut som fattas under arbetets gång. För att förhindra etiska övertramp är det viktigt att vara insatt i det ämne som studeras.

3.4 Metoddiskussion

Jag är medveten om att mitt val av ämne kan upplevas som känsligt och privat för de som intervjuats. Jag lade därför stor vikt vid att informera intervjupersonerna om att intervjun var frivillig och att intervjupersonen själv fick bestämma var intervjun skulle äga rum. Allt för att intervjupersonen skulle känna sig bekväm och trygg i samtalet. Jag erbjöd också samtliga att godkänna sin transkriberade intervju för att inga missförstånd skulle uppstå. Min avgränsning till att intervjua personer som separerat för minst två år sedan kändes som en bra avvägning. Flera av intervjupersonerna menade att de inte hade velat eller kunnat prata och se tillbaka på samma sätt om vi hade träffats vid ett

tillfälle närmare separationen. De personer som ställt upp har haft ett relativt bra samarbete (även om skilsmässan varit en omtumlande upplevelse) och därför har det kanske känts ganska lätt att prata om. De 10-15 % som ligger i vårdnadstvister eller har andra stora konflikter (Nielsen, 2011), hade kanske inte velat berätta så öppet om hur kommunikationen och relationen till sin f.d. partner ser ut. Flera av intervjupersonerna har nämnt att de har vänner och bekanta som inte samarbetat lika bra. Jag valde att inte intervjua båda föräldrarna i det f.d. paret, pga. etiska skäl. Det hade blivit svårt att garantera konfidentialiteten. Jag tror att det kunde gjort mer skada, än nytta i min mening. Det hade dock varit intressant att jämföra historier. Vissa intervjupersoner har påpekat att de säkert uppfattat saker på olika vis. Det hade eventuellt fungerat i en mer storskalig intervjustudie. Om jag jämfört föräldrarnas svar hade kanske den ekonomiska aspekten fått större fokus. Båda föräldrarnas inkomst hade fått större utrymme och det hade blivit svårt att inte försöka komma fram till någon slags sanning om vem som har mest "rätt". Föräldrarnas upplevelser hade stått mot varandra.

Jag har valt att intervjua fyra kvinnor och två män. De var flest kvinnor som var intresserade av att ställa upp på intervjun. Jag hade gärna intervjuat flera män, men tidsaspekten gjorde att jag inte aktivt hann söka upp fler män. Jag inser att det hade sett bättre ut med tre kvinnor och tre män, men jag vill samtidigt poängtera att mitt syfte inte främst handlar om att titta på genusaspekten. Det har dock varit oundvikligt att inte alls diskutera genus, eftersom de flesta kvinnor uttryckt att de tjänar mindre än sina ex-partners och att det verkar ha en påverkan på relationen, kommunikationen och samarbetet.

Vid några intervjuer framkom det att barnen endast bott växelvis vid ett eller flera kortare tillfällen. Jag bestämde mig dock för att behålla alla intervjuer eftersom de ändå haft erfarenheter av det och dessutom har de kunnat jämföra boendeformer. Forskning visar att växelvis boende inte är stabilt över tid (Öberg & Öberg, 2002). Barnen väljer ofta att bo mer hos en förälder ju äldre de blir (Socialdepartementet, 2011). Intervjupersonernas barn har varit olika gamla vid tiden för skilsmässan. Föräldrarna har haft olika lång erfarenhet av den förändrade relationen och några har därför haft svårt att se tillbaka på tiden, eftersom det var länge sedan.

Jag har valt att använda både en del nya och äldre källor, främst för att det finns knapphändigt med forskning kring föräldrars samarbete, kommunikation och ekonomi, men också för att visa hur den tidigare forskningen sett ut. Den äldre forskningen var banbrytande och mycket av den forskningen kan appliceras i dagens samhälle. Det finns en stark heterosexuell norm i alla de texter som jag läst. Familjen beskrivs ofta i termen av mamma, pappa och barn. Det är märkligt att föräldraskap där vårdnadshavarna är av samma kön eller på ett annat sätt skiljer sig från en traditionell heterosexuell familjebildning inte lyfts upp. Jag har stött på mest svårigheter vid litteratursökningen. Det finns inte mycket ny forskning på området kring föräldrar, växelvis boende, samarbete och ekonomi. De flesta vetenskapliga artiklar som publicerats utomlands behandlar inte boendeformen, utan fokuserar på delad vårdnad och ensam vårdnad. De flesta länder har också olika lagar och bestämmelser som reglerar detta, vilket gör det svårt att jämföra med svenska forskningsresultat (Chambers, 2012). I Niensens (2011) forskningsöversikt problematiserar hon också det faktum att de flesta kategoriserar sina urval efter ensam vårdnad (sole custody) och delad vårdnad (shared custody) och inte redovisar hur mycket tid barnet spenderar hos respektive förälder. Det finns inget så mycket forskning kring hur skilda föräldrar fördelar befogenheter och beslut kring barnen. Den forskning som finns är oftast baserad på små urvalsgrupper. Det finns däremot mycket forskning

kring hur barn påverkas av liten kontakt med sin pappa samt hur små barn påverkas av växelvis boende.

4. Resultat

Resultatet presenteras i tre kategorier: samarbete och kommunikation, kostnader och förmåner som rör barnen samt övrigt. Intervjupersonerna presenterades i kapitel 3.2.3.

4.1 *Samarbete och kommunikation*

4.1.1 **Samarbete och kommunikation direkt efter separationen**

Något som intervjupersonerna har gemensamt är att de alla samarbetade relativt bra med partnern direkt efter separationen. De flesta var överens om hur de praktiska sakerna skulle fördelas och att barnen skulle komma i första hand.

Lisa och Johan berättar att de var överens om att de skulle ha växelvis boende för barnet och att de skulle göra det så bra som möjligt för barnet. Torbjörn berättar att barnen fick bestämma var de skulle bo, eftersom de var så pass gamla. Lisa tror att de valde växelvis boende för att hennes föräldrar hade skiljt sig på ett ”fult sätt” och kanske för att det ”låg i tiden”. Hon berättar att det var ett självklart beslut för båda två. Både Johan och Lisas barn var under tre år vid separationen. Johan berättar att det var många som höjde på ögonbrynen när de berättade om att barnet skulle bo växelvis. Han var själv lite osäker och tyckte att det kändes som ett ”experiment”, eftersom barnet bara var tre år då.

Så jag ringde en barnpsykolog och kommer ihåg att han sa att ”sådant spelar ingen roll – det viktiga är hur ni kommunicerar. Om det är något som ställer till det så är det oftast det”, kommer jag ihåg. Så det blev jag stärkt av.

4.1.2 **Samarbete och kommunikation förändras**

Det har gått minst två sedan intervjupersonen separerade, vilket gör att de kan se tillbaka och reflektera över hur samarbetet och kommunikationen sett ut från då till nu. På frågan om samarbetet har förändrats över tid svarade samtliga att samarbetet med den f.d. partnern fortfarande fungerar bra, men att det är lite sämre eller lite bättre idag.

Malin beskriver att samarbetet ser ungefär likadant ut nu som då och att det fungerar bra. Hon säger att de möjligtvis kommunicerar mindre nu och nästan bara skriftligt. Christina tycker också att de fortfarande har ett bra samarbete, men att hon inte längre känner att de måste ”tassa på tå”. De diskussioner som kommer upp handlar främst om ekonomi. Hon tror att det kommer att fortsätta vara så tills barnen blir stora. Hon fortsätter med att tala om att diskussionerna främst handlar om vem som ska betala vad och hur mycket, och fortsätter:

Vi har ett bra samarbete och det har nog båda bestämt oss för att ha. Även om jag var jättearg på honom i början, så var det liksom barnfokus. De ska inte se liksom det också. Det räcker med att de får gå igenom skilsmässan. De ska ha föräldrar som iallafall ser ut att tycka om varandra hyfsat, så i alla fall vänner... Det är ju lite jobb med det, att vara vän med någon som man är väldigt arg på. Har man barnet i fokus så...

Torbjörn menar att skilda föräldrar tvingas att samarbeta, eftersom man har barn.

”Barnen ska ju inte bli lidande. Det är mycket för barnens skull. Sen får man försöka lägga saker bakom sig, man måste försöka samarbeta. Det är viktigt. Det är mycket för barnens skull, hade man inte haft dem kanske man inte hade gjort på samma sätt. Utan det är ju en drivkraft, man vill ju deras bästa”.

Johan menar att samarbetet blivit lite bättre. Han tror att deras samarbete fungerar bra på grund av att de känner varandra så väl, eftersom de levde ihop i många år. Han pekar på att de vet var de har varandra och var deras gränser går. Han säger att de inte uppstår konflikter särskilt ofta. – *Jag vet vad som är lönt att diskutera och vad som inte är lönt att diskutera.*

Frida berättar att de inte behövt kommunicera speciellt mycket sedan pappan flyttade. Barnen var ganska stora vid separationen och har skött den mesta av kommunikationen mellan föräldrarna. Det har mest kommunicerats om det varit något speciellt. Frida tror att det faktum att dottern i familjen skött en stor del av kommunikationen mellan henne och hennes f.d. partner har gjort att det varit ganska lugnt mellan dem. Hon säger att hon har undgått att ta en del konflikter. Nu när dottern har flyttat hemifrån har de varit tvungna att kommunicera mera, eftersom sonen som nu bor hemma inte är lika kommunikativ. Deras kontakt sker främst via mail. Frida säger att hon många gånger varit dålig på att kommunicera vad hon behöver hjälp med. Hon menar att det inte alltid behöver vara så att den andra partnern inte vill hjälpa till, utan att hon själv tänkt att hon kan och vill klara sig själv.

Jag har fixat mycket själv. Varit den här duktiga mamman som klarar sig själv. Hade jag involverat honom mer så tror jag att han hade ställt upp på ett annat sätt också. Så man kan inte bara förvänta sig saker, men måste också tala om vad man behöver också.

Frida menar att ekonomi kan vara ett väldigt känsligt ämne. Kommer man inte överens om ekonomi så kan samarbetet bli lidande. Frida berättar att ekonomin var lite känslig efter separationen och att man inte ville att det skulle bli bråk. Hon säger att så länge hon klarat sig så har hon inte brytt sig om att efterfråga något, men nu efter flera år så känner hon sig trygg i deras relation och har blivit bättre på att efterfråga hjälp med barnens kostnader. Hon har blivit bättre på att säga ifrån. Hon tycker att det är väldigt viktigt att man har respekt för varandras nya liv och förhållanden, då blir samarbetet bättre. Hon känner att det är viktigt att se den nya partnern som en viktig del av barnets liv. Hon känner att hon och hennes f.d. partner har kunnat hantera det på ett bra sätt.

4.1.3 Faktorer som försvårar samarbete

Det har funnits faktorer längs vägen som försvårat samarbetet, enligt flera av intervjupersonerna. Johan berättar att de samarbetade ganska bra till en början.

Sen kom det in en ny man i hennes liv rätt så tidigt vilket försvårade det en period då, för jag tyckte att han kom för snabbt in i hennes tillvaro, till och med flyttade in ganska snabbt. Det gillade inte jag för barnets skull. Det blev förvirrande för henne, eftersom hon var så liten. Då knakade det lite i samarbetet en period.

Johan berättar också att samarbetet ekonomiskt ibland har varit haltande, främst när f.d. partnern var arbetslös, men att de kunnat lösa problemen som uppstått eftersom de kunnat samarbeta och vara flexibla med t.ex. vem som ska ha barnbidraget.

Fridas ex-partner valde efter en tid att flytta till en större stad.

Han träffade en kvinna där. Då blev det en annan typ av samarbete. Då blev det inte det här dagliga samarbetet. Utan mer kring... eller det var inget direkt samarbete. Det var mer att vi kommunicerade kring barnen /.../ Sen när han flyttade kan jag inte påstå att vi haft något samarbete. Det är praktiskt, väldigt svårt. Den förälder som flyttar, flyttar ju bort från samarbetet. Kommunikationen kommer av sig, eftersom man inte delar vardagen med barnen och då vänder jag mig inte till honom i första taget när jag behöver hjälp. Utan till andra, men vi har alltid kunnat prata med varandra.

Lisa berättar att ju längre tiden gick desto mer uppstod problem, främst kring ekonomiska frågor. Hon berättar att det trappades upp i och med att deras barn blev dyrare att försörja. Det började krävas mer kläder och andra saker. Frida reflekterar kring att det finns föräldrar som betalar långt mer än vad de behöver:

Ligger man på ”måste-nivåerna” så vill det till att det fungerar. Då finns det inga andra marginaler. Fungerar inte ekonomin så tror jag att samarbetet kring barnen också haltar. Då blir det en konflikt hela tiden, en maktkamp, då måste man fokusera på att överleva och att barnen får det de behöver. Det blir det viktigaste och då blir det mycket fokus på det. Istället för att fundera på hur ska vi nu se till så ”Kalle” klarar sig i skolan, eller fokusera på barnets utveckling och de bitarna.

4.1.4 Dåligt samvete

Ett tema som kommit upp är att den ena partnern har eller har haft dåligt samvete för att t.ex. hon eller han lämnade partnern. Christina berättar:

Vi har faktiskt klarat av att vara ja, om inte vänner, så i alla fall med respekt för varandra kunna prata. Så vi har haft bra samarbete hela tiden. Dels tror jag också att han har haft en del dåligt samvete, eftersom det var han som ville bryta upp. Så han har hjälpt mig ganska mycket, när vi har delat grejer. Det har ju inte varit något bråk utan det har... vi har kunnat lösa det. Just då i början när vi delade på allt. Vi har haft ett bra samarbete det måste jag säga.

Torbjörn berättar att de varit lyckligt lottade som kunnat samarbeta. Han menar att en skilsmässa på så sätt inte behöver vara så dramatisk om allt sköts på rätt sätt. Däremot kan barnen ta tillfället i akt att mjölka föräldrarna:

Föräldrarna kan ha dåligt samvete. Gav mamma måste vi få av pappa. I många fall kanske skilsmässobarn får mer än barn från familjer som inte har skilda föräldrar.

Han berättar att föräldern kan skämma bort barnen lite extra för att han eller hon har dåligt samvete. Det kan bli en tävling mellan föräldrarna. Skilsmässobarn behöver inte ha det sämre ekonomiskt. När föräldrarna inte bor ihop får de dubbelt av allt – semester, julklappar m.m.

4.1.5 Att prata ekonomi

Att prata om ekonomi verkar vara väldigt individuellt. Flera menar att de kan prata om ekonomi i allmänhet, men att prata ekonomi som rör barnet kan vara svårare. Frida pratar helst inte ekonomi, eftersom det är lätt att trampa någon på tårna. Hon tror att det oftast inte är något som man vill dela med sig om. Ekonomi i största allmänhet går bra, men inte på andra sätt. Torbjörn pratar helst inte ekonomi med vänner heller. Han menar att man inte vill blotta sig, att man vill mörka det lite. Ekonomi i allmänhet är däremot lättare att diskutera. Malin pratar knappt ekonomi med någon, dels för att hon tycker att det är så trist och för att hon upplever att hon har en dålig ekonomi.

Jag har bestämt mig för att ha råd att ha ett ganska bra vardagsliv, men jag har inte råd att resa. Det har inte med barnen att göra utan det är p.g.a. jag är student. Det är snarare den kopplingen.

Christina berättar också att hon haft stort stöd i skilsmässan av släkt och vänner. Hon berättar att hon pratar ekonomi med vänner ibland:

Speciellt nu när jag separerade så blir det ju lite så. Det är ju jättestor skillnad på att vara själv på alla utgifter både till mig och barnen, när man varit två. Så då har jag pratat en del med mina kompisar så där... för det är ju ofta ont om pengar, man kan inte hitta på saker, åka på resa och hitta på saker spontant.

Lisa menar att hon ibland pratar ekonomi med sina vänner, speciellt med sina kurskamrater eftersom de är i samma situation som henne ekonomiskt och vet hur det är att behöva ”pussla hela tiden”. Johan pratar bara ekonomi med sin nuvarande sambo.

Naturligt, eftersom vi har gemensam ekonomi, men vi har sett till så att vi har en del som är mina barnpengar som hon inte behöver blanda sig i och jag tar självständiga beslut om. Annars nej, pratar inte så mycket, är inte intresserad.

4.2 Kostnader och förmåner som rör barnen

4.2.1 Att fördela kostnader för barnet

Vid fördelning av ekonomin för barnen gör de flesta på samma sätt i vardagen. De betalar för barnen när de är hos respektive förälder, t.ex. mat och fickpengar. Vid större utgifter och/eller oförutsedda kostnader delar de flesta rakt av på kostnaderna. Det är vid dessa utgifter som det främst kan uppkomma konflikter. När det gäller barnbidraget delar en del och för några går det direkt till mamman.

Christina och hennes f.d. partner delar ekonomin så att de betalar när barnen är hos respektive förälder och de stora kostnaderna delar de oftast på hälften. Hon menar att det ter sig naturligt med mat och sådana kostnader i veckorna. När det gäller större kostnader och barnen är hos hennes är det inte naturligt att hon måste betala det. Ibland kan t.ex. alla loven infalla sig på ”hennes veckor”, vilket för med sig extra kostnader. Christina och hennes f.d. partner har aldrig pratat om fördelningen, utan det har ”bara blivit så”. Christina tjänar mindre än hennes f.d. partner och får därför barnbidraget. Ibland uppkommer dock diskussioner om vad barnbidraget ska räcka till.

Johan berättar att han ringde upp Försäkringskassan och ville dela på barnbidraget vid ett tillfälle för ett antal år sedan. Han menade att han hade halva ansvaret men att det inte gick att dela barnbidraget. Johan berättar att de till en början sade att de skulle dela på allt, men i och med att han tjänar mer än sin f.d. partner så haltade det. När f.d. partneren var arbetslös kom de överens om att hon skulle få barnbidraget. Han menar att det inte är lönt att bråka om sådant, eftersom ingen tjänar på att ha det dåligt. Nu delar de på sakerna igen. När Försäkringskassan erbjöd en möjlighet att dela bidraget gjorde de det. Johan menar att fördelningen av ekonomin var självklar. De diskuterade inte särskilt mycket, vilket han i efterhand har kan tycka känns lite konstigt.

Det var ju också jag som lämnade henne. Jag var kanske lite svag där. Jag ville bara lämna det så fort som möjligt och gå vidare. Så att jag tog inte upp de trådarna. Det gjorde inte hon heller uppenbarligen. Det var inte mycket diskuterande. Det föll sig ganska naturligt. Ingen av oss är speciellt giriga.

När Fridas f.d. partner flyttade till en ny stad ville hon ha underhållsbidrag av honom, men han slarvade med att betala in pengarna till henne, så Frida föreslog att de skulle skaffa underhållsstöd via Försäkringskassan. Frida har även fått barnbidragen p.g.a. att barnen varit mest hos henne.

Nu har jag den förmånen att jag har en sambo. Så vi klarar det, men hade jag varit ensamstående, så hade jag nog fått strida lite mer för pengarna. Det beror på vilken situation man är i. För mig har jag alltid fokuserat på att vi ska kunna kommunicera för barnens skull.

Frida säger att de på något sätt har delat de stora kostnaderna, men inte delat lika.

Det är ett känsligt område, så fort man ber om pengar. Då är det sch! Taggarna utåt! Du får ju pengar! Jo, men långt ifrån vad en tonåring kostar. Ibland är det därför bra att spalta upp vad

saker kostar utan att gå till angrepp mot personen. Ibland får han en större förståelse och är villigt att hjälpa till mer, vara med och betala.

Torbjörn valde att betala en viss summa pengar till sin f.d. partner när de bodde mest hos henne, en slags underhållspeng. Han kommer inte riktigt ihåg hur mycket, men några tusenlappar. Han tänkte att de pengarna bl.a. skulle gå till kläder. Torbjörn och hans f.d. partner har betalt halva summan vid oförutsedda eller stora kostnader. Han har stuckit till pengar när barnen varit iväg på resor med mamman.

Malin och hennes f.d. partner betalar när barnen är hos sig. Hon menar att det inte går åt så mycket saker och att de försöker att hålla kostnaderna nere. De får en del saker av mor- och farföräldrarna. Malin berättar att de inte haft så många oförutsedda kostnader. Det har någon gång handlat om utrustning till en fritidsaktivitet som barnet gör tillsammans med den andra partnern och då får han betala det. Malin får barnbidraget vilket innebär att hon ska stå för bl.a. kläder till barnen och vissa stora kostnader som vinterjackor och vinterskor. Anledningen till att Malin får barnbidraget är för att hon har minst pengar. – *Egentligen är det inte så att jag har mer pengar p.g.a. av barnbidraget. Vi behöver ha de pengarna, till hyra och mat. Så är det.*

Lisa berättar att till en början delade de på det flesta kostnader. De hade ett bra samarbete och kunde åka och handla tillsammans, men att när kostnaderna börjat öka för barnet har också konflikterna ökat. När det gäller t.ex. läkarbesök så brukar den som har dottern boende hos sig den veckan sköta och betala det. Vid större kostnader brukar de försöka dela kostnaderna, även om det kan vara svårt som student. Hon känner ibland att hon inte har råd att köpa vissa saker till henne. Lisa hade barnbidraget till en början, men efter en tid ville pappan ha hälften. Lisa berättar att hon gick med på det av princip. Hon kände att hon ville visa att hon kunde klara sig själv och visa det. I övrigt har de inte tidigare diskuterat kring hur fördelningen av ekonomin ska se ut.

Vi satte oss aldrig ner och tog diskussionen: ”Hur ska vi ha det nu...”. Det har flutit på och problemen har tagits efterhand. Så det är ett litet problem som flyter i bakgrunden alltid som jag ibland försöker undvika, jag pallar inte att ta diskussionen. För vi står med så olika ståndpunkter när det gäller pengar. Det är ett problem. Ju mindre kontakt vi har, desto mer slipper jag tjafsas om det här med pengarna. För vi kommer inte bli överens som jag ser det.

4.2.2 Att tjäna mer eller mindre

Lisa tycker att problemen ökade i och med att utgifterna för barnet ökade. Det blev också konflikter eftersom hennes f.d. partner började tjäna mer pengar:

Då började vi bråka om att han spenderade mycket pengar på sig själv, men inte på henne. Det blev mycket rättvisetänk. Där visade det sig att vi hade helt olika sätt att se på hur vi ska fördela saker kring henne.

Johan säger att han hade kunnat påverka sin f.d. partners beslut om han varit hårdare med fördelningen av ekonomin. Han tjänar mer och har ibland känt att han fått dra ett större lass.

Hade jag varit hårdare så hade jag kanske påverkat henne i en annan riktning. Indirekt. Det är hennes livsbeslut men de präglas av den ekonomiska situation man har. Jag gav henne lite svängrum hela tiden. Genom att vara beredd att betala lite mer och det är klart, det kan ha påverkat hennes beslut. På gott och ont. På det sättet hade vi ju kvar en liten relation. Ekonomiskt. Det är bra i och för sig.

Johan och hans f.d. partner bor 1,5 mil ifrån varandra, vilket gör att deras barn måste ha dubbelt av nästan allt.

Så mamman köper den dator hon tycker och jag köper den dator jag tycker. Likaså cykel. Mycket löser sig så. Sen är det väl lite präglad av att jag tjänat mer. Jag har nog tagit lite mer av de kostnaderna, tror jag. Det blir också att man väljer lite. Man har lite olika nivå. Jag kanske har skämt bort henne lite kan mamman tycka. Materiellt. Genom att köpa mer prylar som inte hon köper. Vilket lika gärna kan vara betingat av att hon inte har lika mycket pengar. Det vet inte jag, men i sådana lägen så kan jag välja att bara köpa det. Så har hon det hemma hos mig. Så blir det så. Så där samråder vi inte så himla mycket.

När det gäller fritidsintressen så delar de på kostnaderna, men då bygger det på att de är överens:

Jag tror mamman tycker att jag varit lite fräck där. Att jag gjort saker utan att alltid förankra dem. Det kan jag tänka mig om du pratat med henne också. Då delar vi, t.ex. kom vi överens om att hon ska ta sånglektioner. Då delade vi det rakt av. Det bygger på att man kommit överens om det, men jag menar också att allt behöver man inte vara överens om.

Malin berättar också att de måste vara överens när det kommer till t.ex. fritidsintressen för att hon ska betala det. Hon menar att hade det varit så att de skulle dela på alla kostnader rakt av så hade det inte blivit av, eftersom de har så olika ekonomiska förutsättningar.

Idrottsaktiviteter som golf, det har han hand om, för det är han som är intresserad av golf. För mig är det helt ovidkommande. Jag tycker att barn till studenter kanske inte behöver spela golf. Det tänker inte jag betala. Vill han att han ska hålla på med golf så är det hans sak. De gör det tillsammans.

Lisa är precis som Malin student och har begränsat med pengar att röra sig med. Hon berättar att hon, speciellt under studietiden, fått berätta hur mycket hon kan bidra med för att klara sig. Hon tycker att hennes f.d. partner borde kunna stå för lite mer, eftersom han tjänar mer pengar och har en sambo. Han håller dock inte med om det. Hon berättar att det alltid löser sig i slutändan, men att det också alltid innebär lite tjafs. De uppstår ibland tjafs kring vem som ska betala vad:

När hennes cykel blev stulen så köpte jag en ny till henne och sa inget om det. Jag orkar inte ta diskussionen med honom. Nu när hennes cykel blev stulen igen, ett par år senare, så köpte de – eller farmor - köpte en ny cykel, men då helt plötsligt ringde han och sa ”nu har hon fått ny cykel så du får ge mig 1000 kr”. Då sa jag ”jag har köpt det innan och du kan inte ringa så efter och kräva mig på pengar.

Malin är också medveten om att hennes f.d. partner köper saker som hon inte har råd med. – *Det har vi sagt att det är hans ansvar. Han kan inte köpa saker och säga att jag ska betala dem.*

4.2.3 Familjeekonomiska stöd som försvårar samarbete

Det finns bestämmelser kring de familjeekonomiska stöden som intervjupersonerna reagerat på. Johan berättar att det ibland kan uppstå problem kring att barnet bara kan vara folkbokfört på ett ställe. Han menar att det kan vara lite komplicerat när barnet t.ex. får kallelser och utskick. Han poängterar dock att det fungerar bra för honom och hans f.d. partner eftersom de har ett gott samarbete, men att det finns utrymme för konflikter inom det området. Han föreslår att myndigheter t.ex. skulle kunna ha två mailadresser för att underlätta. Han menar att detta inte är någon större orättvisa, men att det är sådant som kan ge upphov till tjafs. Han säger att systemen inte är lika orättvisa idag, som de var när han skilde sig. Han tycker att det tidigare systemet, då barnbidraget automatiskt gick till modern, var ett systemfel som kunde skapa tvister för folk. Han är nöjd med att det går att dela nu. Torbjörn menar att det historiskt sett varit så att kvinnan har

haft mer rättigheter, inflytande och prioriterats mer än vad männen har, men att det idag går åt rätt håll.

Frida tycker att underhållstödet är för knapert, speciellt när barnen stora. Barnens kostnader ökar ju äldre de blir.

I en familj så klarar man det där men som ensamstående tror jag att många barn hamnar utanför. Just av ekonomiska skäl. Föräldrarna har inte möjlighet. Det behöver inte vara ensamstående. Det kan vara att du har dålig utbildningsbakgrund. Alla tjänar ju inte mycket pengar. Jag känner att det här borde regleras utefter hur gamla barnen är. Precis som man diskuterar att du behöver mer månadspeng ju äldre du blir. Det säger ju att man har helt andra behov och så borde det också vara. Att det ökas på. 1300 kr kan vara ”good enough” när de är små men alldeles för lite när de passerar 13 år. Det är ett sätt att lösa det på.

Malin tycker att det är bra att barnbidraget går till mamman om man inte anmäler något annat. Inte för att papporna inte lägger pengar på barnen, utan för att det är kvinnorna som förlorar på att skaffa barn:

Det finns belägg för att männens löner går upp när de skaffar familj och kvinnornas löner går ner. Därför tycker jag att barnbidraget ska gå till kvinnan och när det har jämnat ut sig kan vi dela. Jag tycker det ska vara i den ordningen.

Malin får bostadsbidrag för att hon har barn. Hon berättar att hon annars inte hade kunnat bo som hon gör idag. Utan bostadsbidraget hade hon fått bo i en etta med sina två barn. Bostadsbidraget spelar därför en viktig roll i hennes ekonomi. Lisa har också bostadsbidrag. Hon berättar:

I samband med det delade barnbidraget flyttade jag och då blev det också problem för han skrev inte på folkbokföringen. Han ville att hon skulle vara skriven hos sig och så blev det en liten utredning om det. Så fick han det hos sig för han bodde närmast skolan. Jag överklagade, men det gick inte hem. Då var hon inte folkbokförd hos mig, så mitt bostadsbidrag sänktes markant. Där började vi bråka mycket. Det missgynnar henne att jag får sämre ekonomi. Jag har fortfarande bostadsbidrag, men det ändrades då.

Lisa berättar att de kunde varit en bra idé att från början diskuterat hur de ville ha det och varför:

Det hade kanske varit en bra idé längre tillbaka, om man hade haft något samtal antingen själv eller med någon – vem vet jag inte – någon rådgivare kanske, och kommit överens från början. Nu har det varit som en, om än lite lågmäld, konflikt som löpt hela tiden faktiskt, alla åren nu när jag tänker på det har det alltid varit någonting som kommer upp. Vi kanske skulle gjort upp om det från första början. Ordentligt så man vet vad som händer när, ja, det dyker upp oförutsedda utgifter.

4.3 Övrigt

4.3.1 Vanor

Christina tror att barnen går till henne med vissa saker av gamla vanor:

Men sen är det klart att det blir att när det gäller kläder har barnen alltid gått till mig, innan när vi levde tillsammans och skulle gå och handla kläder. Det gör de ju av gamla vanor.

Johan berättar att han var inställd på att betala underhållsbidrag när de separerade och gjorde det i flera månader:

Sedan insåg jag att vad fan ska jag göra det för. Det fanns ju ingen anledning, eftersom vi delade allting, kläder och allting. Det gjorde jag en, två månader men sen tog jag initiativet att det inte är rätt att jag ska göra det. Det höll hon med om. Det var inget snack om det.

4.3.2 Upplevd känsla av att vara nöjd

Flera av intervjupersonerna kan visa på orättvisor i fördelningen av ekonomi och kring andra ståndpunkter, men flera av dem uttrycker ändå en upplevd känsla av att vara nöjd med föräldraskapet, samarbetet och ekonomin för barnet.

Christina berättar:

Nu kan det säkert bli lite ojämnt ibland, men sen å andra sidan om jag känner att jag betalar mycket kläder så har barnen varsitt sparkonto och det är min ex-partner som sätter in där. Det betalar han. På något sätt känner jag ungefär att det blir lika.

Johan trycker på vikten av att vara flexibel:

Förhoppningen är ju att det [fördelningen av ekonomin] grundas på något slags samarbete. Att det inte är minutiöst rättvist. Det är det allra bästa tror jag. Att det finns lite flexibilitet om man kan ha det /.../ Rättvisa när det gäller ekonomi är inte bara kronor och ören. Det är en känsla också. Att båda upplever att det är ganska rättvist, då är det ju rättvist. Även om den ena betalar mer än den andra. Så har jag känt. Rättvisan betyder inte att vi betalar exakt lika mycket. Det kanske är rimligt att jag betalar lite mer, eftersom jag tjänar lite mer trots allt. Där är man nog väldigt olika. Det finns ju de som är väldigt noggranna.

4.4 Sammanfattning av resultatet

De personer som jag intervjuat har haft ett bra samarbete vid tidpunkten omkring separationen. I början kände många att det var viktigt att de var överens om de praktiska sakerna som t.ex. hämta och lämna på dagis eller att barnen själva fick bestämma var de ville bo. De uttryckte också hur viktigt det var att barnen sattes i främsta rummet redan från början. Det har gått minst två år sedan skilsmässan för intervjupersonerna. Några berättar att de kommunicerar mindre nu och några menar att de samarbetar bättre idag, bl.a. för att ”de känner varandra så väl” eller ”för barnens skull”. Idag är det mer diskussioner om främst ekonomi. De faktorer som försvårat samarbetet har främst varit när det kommit en ny partner i ex-partnerns och barnets liv, arbetslöshet, när en förälder flyttar och när kostnaderna för barnen stiger.

När det gäller fördelning av ekonomi så berättar föräldrarna att de betalar för barnen när de bor hos respektive förälder. Det gäller t.ex. mat och andra förbrukningsvaror. Vid större och/eller oförutsedda kostnader försöker de flesta dela på kostnaderna på mitten. Det är främst dessa kostnader som kan ställa till med bekymmer. Hur barnbidraget ska fördelas och vad bidraget ska räcka till kan också ställa till med problem. De flesta menar att de inte diskuterat hur de skulle fördela kostnaderna för barnet utan att det ”bara blev så” eller ”föll sig naturligt”. Flera intervjupersoner reflekterar kring att den som tjänar mer kan påverka den andra partners ekonomi, t.ex. genom att köpa något och kräva den andra på hälften av kostnaden. Den med bättre ekonomi får ett större handlingsutrymme gentemot barnet, eftersom han eller hon kan köpa mer saker. De familjeekonomiska stöd som kan försvåra samarbetet rör främst folkbokföringen av barnet, bostadsbidraget och vem som ska få barnbidraget.

5. Diskussion

5.1 Diskussion kring resultatet

Syftet med studien var att ta del av vilka upplevelser och erfarenheter som föräldrar med barn som bor växelvis har av samarbete och kommunikation som rör ekonomi för barnet. Fokus låg på föräldrarnas sociala samspel och relation i förhållande till fördelningen av ekonomin rörande barnet. Studien har haft en fenomenologisk ansats och datainsamlingen har skett genom semi-strukturerade intervjuer. För att få del av relevanta erfarenheter avgränsade jag studien till att innefatta föräldrar som varit separerade sedan minst två år tillbaka. På så sätt var det lättare för föräldrarna att reflektera och se tillbaka på sitt samarbete och sin ekonomiska situation. Mina forskningsfrågor löd:

- Vilka erfarenheter och upplevelser har föräldrarna av samarbete och kommunikation kring ekonomin som rör barnet?
- Hur har samarbetet och kommunikationen kring den ekonomiska situationen förändrats med tiden?
 - Hur fördelar föräldrar ekonomin kring barnet och vad innebär det i praktiken?
 - Varför fördelar föräldrarna ekonomin så?

Jag kommer att belysa några vanliga upplevelser av samarbete och kommunikation kring ekonomi som rör barnet samt hur detta påverkas över tid. Jag kommer även reflektera kring hur föräldrarna fördelar ekonomin kring barnet och varför de gör på så.

Det verkar finnas ett ökat samarbete och mer frekvent kommunikation mellan föräldrar som har barnen boende växelvis (Socialdepartementet, 2011). Vad det beror på råder delade meningar om. Melli och Brown (2008) menar att dessa föräldrar tvingas kommunicera och samarbeta. Föräldrarna verkar ha mer frekvent kontakt med varandra och diskussioner om barnen. Det behöver inte alltid vara bra, utan det kan leda till ökade konflikter. De föräldrar som hade färre konflikter vid tidpunkten för skilsmässan var de som i första hand valde växelvis boende (Spruijt & Duindam, 2010 refererat i Nielsen, 2011). De personer som jag intervjuat har alla berättat att de hade ett relativt bra samarbete direkt efter separationen. De flesta var överens om boendeformen och många poängterade att det var barnet som skulle sättas i första rummet. Intervjupersonerna kommunicerar främst om ekonomi och praktiska saker i barnets vardag. En intervjuperson hade sina barn boende växelvis en kort period, därefter bodde de mest hos henne. På så sätt kan hennes svar jämföras med de andra personernas svar om kommunikation. Mamman berättade att hon inte hade behövt kommunicera speciellt mycket, eftersom hon fick ta det största ansvaret för barnen. Hon beskriver att det främst blev barnen som skötte kommunikationen. Det kan vara så att växelvis boende tvingar föräldrarna att samarbeta och kommunicera på ett annat plan, eftersom de båda förväntas vara delaktiga i barnets liv på lika villkor och eftersom de i många fall bor nära varandra. Dessa föräldrar blir mer beroende av varandra eftersom de valt att ta ett delat ansvar för sina barn på ett annat plan. De övriga föräldrarna kommunicerade olika mycket, t.ex. via mail och/eller telefon.

Öberg och Öberg (2002) menar att det främst är inställningen till varandra som avgör om samarbetet fungerar eller inte. I stora drag upplever alla intervjupersoner att de samarbetar relativt bra. Många lyfter fram att de har gemensamma värderingar, tänker likadant kring sina barn och att det har med personlighet att göra. Kanske kan det vara så att intervjupersonerna ställde upp på intervjun p.g.a. de samarbetar relativt bra och därför inte har några större svårigheter att tala om det. De 10-15 % som ligger i vårdnadstvister eller har andra stora konflikter (Nielsen, 2011), hade kanske inte velat berätta så öppet om hur kommunikationen och relationen till sin f.d. partner ser ut.

Föräldrarna är överens om att ekonomi kan upplevas som känsligt. Det är främst de ekonomiska frågorna som kan skapa konflikter (Socialdepartementet, 2011). Intervjupersonerna menar att dessa frågor kan skapa konflikter och kan vara jobbiga att hantera. En pappa berättar dock att det idag finns en större acceptans för växelvis boende än när han och hans f.d. partner separerade, både från myndigheters sida och från samhället i övrigt. Det kan vara sådant som underlättat samarbetet och kommunikationen kring ekonomin över tid. Ett socialt nätverk torde vara lika bra att ha vid separationen som efteråt, eftersom det i mina intervjuer visat sig att det kan uppkomma kriser även efteråt, t.ex. när ex-partnern träffar en ny partner eller vid flytt. Samarbete verkar vara något som måste "underhållas". Behovet av att ha tillgång till vänner och släkt har kommit upp under flera intervjuer. Flera har känt att det varit skönt att ha någon att prata med kring t.ex. ekonomin, eftersom det kan upplevas som känsligt och jobbigt i perioder. Speciellt de med sämre ekonomi har visat sig vara mer välvilligt inställda till att prata ekonomi med vänner. En del av intervjupersonerna berättar att de har vänner i samma situation som de kan prata med. Att boendeformen uppmärksammas i media kan också göra att folk vidgar sina vyer och att det blir lättare att dela sina upplevelser med andra. En del som intervjuas har också nämnt att de får socialt och ekonomiskt stöd av mor- och farföräldrar. Att ha en sambo ger också en större trygghet ekonomiskt, vilket gör det lättare att ge barnen det de behöver. Om föräldern gifter om sig ökar föräldrarnas inkomst i större utsträckning, än de som inte gifter om sig (Maccoby & Mnookin, 1992).

De råder delade meningar kring om samarbetet mellan föräldrarna vid växelvis boende ökar eller minskar med tiden (Maccoby & Mnookin, 1992, Socialdepartementet, 2011). Intervjupersonerna i min studie har olika upplevelser av hur samarbetet förändrats. Samarbetet kan påverkas av bl.a. psykosociala och arbetsmarknadsmässiga förhållanden (Socialdepartementet, 2011). Intervjupersonerna uppskattar att samarbetet fortfarande är bra, även om kommunikationen till största delen verkar bli mindre frekvent. Intervjupersonerna berättar att de i många fall endast diskuterar kostnader etc. för barnen. Detta visar även Melli & Browns (2008) resultat. De menar att kommunikationen blir mindre frekvent ju äldre barnen blir. Mina intervjupersoner har haft barn i olika åldrar, men de har haft minst två att se tillbaka på hur kommunikationen har förändrats. De faktorer som verkar försvåra samarbete har främst varit arbetslöshet, att en ny partner kommer in i bilden, att ex-partnern flyttar och ökade kostnader för barnet. Det är alltså inte bara separationen som blir en omvälvande situation. Det kan lätt uppstå konflikter, saker att lösa och ta ställning till även efter separationen. Föräldrarna är alltid bundna till varandra och beroende av varandra – genom barnen. Öberg och Öberg (1987) menar att visa respekt för den andras sätt att ta hand om barnet och att visa barnet att man accepterar den andra är ett sätt att etablera vänskap. Att hjälpas åt och stödja varandra när barnet har det svårt är också ett sätt att visa respekt. Att visa respekt för den andra och dess nya liv verkar vara viktigt för samarbetet. Hur man hanterar och vårdar relationen ver-

kar påverka framtida samarbete, t.ex. berättar en intervjuperson att han hjälpte sin ex-partner ekonomiskt när hon blev arbetslös. Att kunna ställa upp för varandra även efter skilsmässa verkar vara viktigt, speciellt ekonomiskt, men då krävs det ekonomiska förutsättningar, kommunikation mellan föräldrarna och en vilja att hjälpas åt. Flera kvinnor har berättat att de vill vara självständiga och ”stå på egna ben” och därför inte kommunicerat ordentligt när de varit i behov av hjälp. Lacroix (2006) lyfter också upp en slags stolthet som kvinnorna i hennes intervjuer uppger.

Om man tittar tillbaka på undersökningen i problemformuleringen genomförd av SIFO/TNS svarade 86 % av de tillfrågade föräldrarna att de delar på barnets kostnader vid växelvis boende. Det svaret fick jag också inledningsvis av de flesta intervjupersoner. Vid uppföljningsintervjun av SIFO/TNS svarade 53 % av dessa att de betalar för barnet när de har barnet hos sig och vice versa. 23 % uppgav att de delar på kostnaderna och betalar hälften var och 12 % delade på kostnaderna efter sina inkomster. 12 % lämnade öppna svar (Socialdepartementet, 2011). Mina intervjuer har visat att föräldrarna främst står för barnens kostnader när de bor hos respektive förälder. Vid större kostnader är ambitionen att dela. När vi pratat vidare visar det sig att det inte alltid är så lätt att dela jämnt på alla kostnader. Det är främst de stora och/eller oförutsedda utgifterna som skapar tjafs mellan föräldrarna. Ur min synvinkel verkar det ofta handla om bl.a. förväntningar som inte retts ut. Många berättar att fördelningen ”bara blivit så” och att de inte pratat om t.ex. vad barnbidraget ska täcka. De kvinnor som tjänar mindre har också en tro och önskan att den som tjänar mer ska ta ett större ekonomiskt ansvar, medan ex-partnern inte alltid har likadana tankar. Det verkar många gånger böttna i att man inte kommunicerat ordentligt om detta i början. Flera säger att de hade ett bra samarbete från början, men att de först nu har slutat att ”tassa på tå” inför den andra partnern. Det kan göra att konflikterna ökar. Det kanske är då man ska ta och sätta sig ner och diskutera igenom vilka förväntningar man har på varandra när det gäller ekonomi. Några har kommit till insikt att de måste be om hjälp vid behov för att klara sig. En intervjuperson menade att eftersom de inte diskuterat de här frågorna ligger de i bakgrunden och pyr hela tiden. Hon menar att de kanske hade varit bra att prata med någon professionell utövare om dessa ämnen. Enligt ett förslag i SOU 2011:51 så ska samarbetsamtalen även inkludera ekonomi. Det hade kanske varit bra i och med de ökande växelvisa boendet. Kelly (2006) menar att barn verkar trivas bäst i livet så länge föräldrarna har tydliga överenskommelser och kan komma överens i beslut när det behövs. De flesta föräldrar har uttryckt att det främst är ekonomin som kan ge upphov till tjafs och konflikter. En man berättade att han tagit ett större ekonomiskt ansvar eftersom han tjänat mer än ex-partnern. De utgifterna har främst gått till de saker som barnet har hos honom, men han har även hjälpt ex-partnern vid tillfällena. Vid valet av växelvis boende blir oftast boendesituationen att barnen flyttar mellan föräldrarna varannan vecka. Det är inte lika självklart hur ekonomin ska delas. Det har inte minst visat sig i intervjuerna.

Johansson (2009) menar att en skilsmässa idag ger möjligheter för främst kvinnor att leva i jämställda relationer. Blir det verkligen mer jämställt för kvinnorna? Kvinnor idag förväntas inte ta eget ansvar för barnen på samma sätt vid en skilsmässa. Däremot tjänar fortfarande de flesta kvinnor mindre än män. Det visar inte minst flera av de studier som jag använt mig av (Lacroix, 2006, Maccoby & Mnookin, 1992 & Socialdepartementet, 2011). De flesta av kvinnorna som intervjuats har också berättat att de tjänar mindre i förhållande till deras f.d. partners. När jag utgår från min empiri verkar växelvis boende vara synonymt med att fördela kostnaderna för barnen så jämnt som möjligt, med vissa

undantagsfall. Det är kvinnorna i min studie som är förlorarna – ekonomiskt – när de väljer växelvis. I några fall i min studie har kvinnan i det f.d. förhållandet berättat att hon tjänar mindre och därför fått barnbidraget. De flesta av dessa kvinnor har sett det som i ett led att få bättre levnadsstandard hemma med mat osv. Kvinnorna med barnbidrag har dock berättat att männen förutsätter att barnbidraget ska räcka till de flesta oförutsedda och stora kostnaderna. Barnbidraget har för några blivit en källa till konflikt. Med barnbidraget kommer också vissa förväntningar. Har inte förväntningarna om vad barnbidraget ska täcka, retts ut innan kan det ibland uppstå konflikter. Främst i de fall när mamman som tjänar mindre får barnbidraget och då förväntas betala stora kostnader. Lacroix (2006) menar att kvinnorna accepterar detta och inte ifrågasätter att mannen inte tar mer ekonomiskt ansvar trots att de tjänar mer. Flera av de jag intervjuat har dock börjat ställa mer krav efter något/några år. Lacroix (2006) menar också att kvinnor gör mer sysslor som rör barnet än männen, trots att de har ett delat ansvar. Mina intervjupersoner har dock inte visat detta på märkbart sätt i intervjuerna. En intervjuperson berättar att barnen alltid gått till henne när de behöver t.ex. kläder. Tidigare vanor och beteende verkar reproduceras även efter separationen, trots att t.ex. mamman då kan befinna sig i ett mer ekonomiskt utsatt läge.

De flesta med växelvis boende väljer det för att de anser sig ha ett delat engagemang för barnet (Socialdepartementet, 2011). Ett delat engagemang betyder inte att föräldrarna har samma förutsättningar ekonomiskt. De behöver förståelse för varandras situationer. De män som jag intervjuat har dock berättat att de har skjutit/skjuter till mer pengar till barnet och kunnat ge den f.d. partnern ekonomiskt utrymme. Att ha mer pengar än den andra föräldern sätter den personen i en viss position. Den med mindre pengar kan hamna i en extra utsatt situation om inte samarbetet fungerar. En intervjuperson berättar att han hade kunnat påverka hans f.d. partners beslut om han varit hårdare med fördelningen av ekonomin. Han tjänar mer och har ibland känt att han fått dra ett större lass. Den med mer pengar har lite mer makt och har därför ett större handlingsutrymme gentemot barnet och kan, t.ex. skämma bort barnen och skapa bättre standard i ett hem. En av intervjupersonerna berättar att de bestämt vilka saker de har ansvar för, för att hon ska slippa oväntade kostnader.

Öberg och Öberg (2002) menar att det inte krävs en helt spänningsfri relation för att klara av växelvis boende. Barn har ganska hög tolerans för sina föräldrars svagare sidor om de kompenseras av att de får bor hos vardera föräldern. De kommer fram till att det inte i främsta hand är boendeformen utan inställningen till varandra som avgör hur samarbetet ser ut. Några intervjupersoner berättar att de vill ”stå på egna ben” och inte vara beroende av någon annan ekonomiskt, även om det ibland kan vara svårt att klara sig. Några menar att de ofta skjuter till pengar till ex-partnern. De flesta intervjupersonerna verkar överens om att det är bättre att inte kommunicera speciellt mycket, för att de på så sätt slipper bråk och meningsskiljaktigheter. En konfliktfri relation verkar vara väldigt viktig och intervjupersonerna upplever relationen som tillfredsställande om relationen är ”lugn”. Melli och Browns (2008) studie visar att majoriteten av de föräldrar som skiljer sig klarar av att komma över sitt misstykke och sina tvivel över sina ex-partners, för att kunna göra det så bra som möjligt för barnen. Flera av intervjupersonerna kan visa på orättvisor i fördelningen av ekonomi och kring andra ståndpunkter, men flera av dem uttrycker ändå en upplevd känsla av att vara nöjd kring deras föräldraskap, samarbetet och ekonomin för barnet.

5.2 Framtida forskning

Vidare forskning bör i min mening fokusera på föräldrars ekonomiska samarbete vid växelvis boende. Inom den relationella pedagogiken hade det varit intressant att titta vidare på relationen mellan separerade föräldrar med barnen boende växelvis under en längre tid. I och med att växelvis boende ökat de senaste decennierna saknas longitudinella studier om t.ex. samarbetets art och utveckling och hur föräldrarnas relation förändras över tid. Den forskning som jag tagit del av i min uppsats har en stark heterosexuell norm. Forskning som rör nya relationer och familjebildningar bör ha en bredare utgångspunkt och inkludera olika sexuella läggningar m.m. Det behövs också mer genusaspekter på forskning kring fördelning av dels ekonomi, men också sysslor kring barnen. Det har framkommit att den forskning som finns kring växelvis boende, samarbete, kommunikation och ekonomi är gjord på väldigt små urvalsgrupper och därför inte alltid kan ses som representativ. Det bör uppmärksammas vid framtida forskning och användandet av resultaten. Det kan också vara intressant att titta närmare på framgångsfaktorer som gynnar relationen efter en separation. Det hade kunnat vara till nytta för de föräldrar som skiljer sig idag.

Ur ett pedagogiskt och beteendevetenskapligt perspektiv skulle framtida forskning också kunna riktas mot hur barnet upplever föräldrarnas relation, kommunikation och samarbete (och inte endast barn vars föräldrar är i tvist). Hur påverkas barnet av att sköta föräldrarnas kommunikation? Föräldrarnas relation är viktigt ur många aspekter. Föräldrarnas relation påverkar inte bara barnet, utan även de andra människorna kring barnet i t.ex. i skolan och på fritiden.

Referenser

- Alvesson, M. & Deetz, S. (2000). *Kritisk samhällsvetenskaplig metod*. Lund: Studentlitteratur.
- Aspelin, J. & Persson, S. (2011). *Om relationell pedagogik*. (1 uppl.) Malmö: Gleerup.
- Backman, J. (2008). *Rapporter och uppsatser*. (2., uppdaterade [och utök.] uppl.) Lund: Studentlitteratur.
- Bryman, A. (2002). *Samhällsvetenskapliga metoder*. (1. uppl.) Malmö: Liber ekonomi.
- Centrala studiestödsnämnden (CSN). (2012a). *Hur mycket kan du få?* Hämtat 24 april 2012 från CSN: <http://www.csn.se/hogskola/hur-mycket-kan-du-fa>
- Centrala studiestödsnämnden (CSN). (2012b). *Studiebidrag*. Hämtat 23 maj 2012 från CSN: www.csn.se/lattlast/studiestod/studiehjalp/studiebidrag
- Chambers, D. (2012). *A sociology of family life: change and diversity in intimate relations*. London: Wiley-Blackwell.
- Cohen, L., Manion, L. & Morrison, K. (2007). *Research methods in education*. (6. ed.) London: Routledge.
- Fejes, A. & Thornberg, R. (red.) (2009). *Handbok i kvalitativ analys*. (1. uppl.) Stockholm: Liber.
- Försäkringskassan. (n.d.). *Om ni separerar*. Hämtat 28 april 2012 från Försäkringskassan: www.forsakringskassan.se/privatpers/foralder/separerar
- Försäkringskassan. (2001). *Underhållsstöd, Vägledning 2001:9, version 6*. Hämtat 13 april 2012 från Försäkringskassan: www.forsakringskassan.se/wps/wcm/connect/87729bd-0530-4e4c-90fa-1c37e9e7507e/vagledning_2001_09.pdf?MOD=AJPERES
- Försäkringskassan. (2012). *Till alla som väntar eller just fått barn*. Hämtat 27 april 2012 från Försäkringskassan: www.forsakringskassan.se/wps/wcm/connect/910b1a45-2b65-41fe-a420-dd301b07ce29/4010-till-alla-som-vantar-eller-just-fatt-barn-webb-2012+01+01.pdf?MOD=AJPERES
- Johansson, T. (2009). *Familjeliv*. (1. uppl.) Malmö: Liber.
- Kelly, J. (2006). Children's living arrangements following separation and divorce: Insights from empirical and clinical research. *Family Process*, 46 (1), 35-52.
- Kvale, S. & Brinkmann, S. (2009). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. (2. uppl.) Lund: Studentlitteratur.
- Lacroix, C. (2006). Freedom, desire and power: Gender processes and presumptions of shared care and responsibility after parental separation. *Women's Studies International Forum*, 29 (2), 184-196.
- Lantz, A. (2007). *Intervjumethodik*. (2., [omarb.] uppl.) Lund: Studentlitteratur.
- Maccoby, E & Mnookin, R. (1992). *Dividing the child*. Cambridge, MA: Harvard University Press.

- Melli, M & P. R, Brown. (2008). Exploring a new family form – The shared time family. *International Journal of Law, Policy and Family*, 22 (2), 231-269.
- Nielsen, L. (2011). Shared parenting after divorce: A review of shared residential parenting research. *Journal of Divorce & Remarriage*, 52:586-609.
- Patel, R. & Davidson, B. (2003). *Forskningsmetodikens grunder: att planera, genomföra och rapportera en undersökning*. (3., [uppdaterade] uppl.) Lund: Studentlitteratur.
- Smyth, B. (2009). A 5-year retrospective of post-separation shared care research in Australia. *Journal of Family Studies*, 15:1, 36-59.
- Socialdepartementet. (juni 2011). *Betänkande: Fortsatt föräldrar – om ansvar, ekonomi och samarbete för barnets skull* (Statens offentliga utredningar, 2011:51). Stockholm: Fritzes offentliga publikationer.
- Socialstyrelsen (2004). *Växervis boende: att bo hos både pappa och mamma fast de inte bor tillsammans*. Stockholm: Socialstyrelsen.
- Socialstyrelsen. (2006). *Gemensam vårdnad – vad innebär det?* Hämtat 17 april 2012 från: Socialstyrelsen:
www.socialstyrelsen.se/Lists/Artikelkatalog/Attachments/9556/2006-114-31_200611431.pdf
- Starnbaugh, S., Hector, M., & Carr, M. (2011). How I remember my parents' divorce: A phenomenological investigation. *Issues in Mental Health Nursing*. 32, 121-130.
- Statistiska Centralbyrån (SCB). (2009). Tema: Barn. Barn i dag – En beskrivning av barns villkor med Barnkonventionen som utgångspunkt. Temarapport 2009:2. Befolkning och välfärd. Hämtat 11 april 2012 från SCB:
www.scb.se/statistik/_publikationer/LE0102_2007I08_BR_A40BR0902.pdf
- Vetenskapsrådet (2002). *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*. Stockholm: Vetenskapsrådet.
- Öberg, B. & Öberg, G. (1985). *Den delade familjen*. Stockholms universitet: Stockholm
- Öberg, B. & Öberg, G. (1987). *Skiljas - men inte från barnen*. Stockholm: Mareld.
- Öberg, B. & Öberg, G. (2002). *Vuxna skilsmässobarn berättar*. Stockholm: Prisma.

Bilagor

Bilaga 1 – Efterlysning av intervjupersoner

Är du förälder med barn som bor växelvis?

Jag heter Hanna Antonsson och läser Beteendevetenskapliga programmet vid Lunds universitet. Jag letar just nu efter intervjupersoner till min kandidatuppsats i pedagogik. Min uppsats handlar om separerade föräldrars samarbete, kommunikation och ekonomi som rör barnet/n.

Jag söker dig som har ett eller flera barn boende hos dig växelvis (dvs. ungefär halva tiden) och har erfarenhet av denna boendeform sedan minst två år tillbaka. Intervjun tar ca 30-45 minuter. Har du erfarenhet av detta eller känner du någon som har det?

Är du intresserad eller har du frågor? Ring mig på X eller maila X.

Tusen tack!

Bilaga 2 – Intervjuguide

Inledning

- Berätta om syftet med undersökningen.
- Det är frivilligt att medverka och att lämna frågor obesvarade.
- All data behandlas konfidentiellt.

Bakgrundsfrågor

Ålder, inkomst, året för separationen, antal barn och deras åldrar samt nuvarande antal personer i hushållet.

Samarbete och kommunikation

Kan du beskriva dina upplevelser kring separationen? Hur ser du på det idag?

Hur såg ert samarbete ut efter separationen?

Har samarbetet förändrats? På vilket sätt?

Finns det faktorer som underlättat/försvårat samarbetet?

Fördelning av ekonomi

Hur fördelar ni kostnaderna för era barn?

Finns det några för- och nackdelar med det?

Har ni alltid gjort så? Varför?

Hur gör ni med oförutsedda kostnader? Större kostnader?

Beskriv senaste gången ni hade olika åsikter om fördelningen?

Hur gör ni med barnbidraget?

Hur fördelade ni föräldrapenningen?

Har ni övriga förmåner för barnen?

Finns det bestämmelser som försvårar ert samarbete? På vilket sätt? Hur skulle man kunna göra istället?

Hur såg kommunikationen kring ekonomin för barnen ut vid separationen? Har den förändrats? Ser din ekonomiska situation likadan ut idag?

Hur fungerar fördelningen ur ditt perspektiv?

Är barnen medvetna om förändringen? På vilket sätt?

Pratar du om ekonomi med dina vänner, kurskamrater, arbetskamrater etc?

Hur tror du att föräldrar som har barnen boende växelvis vanligtvis fördelar ekonomin?

Hur skulle det fungera om ni gjorde på ett annat sätt?

Har du andra tankar kring samarbete, kommunikation eller fördelningar av ekonomi?

Andra tankar som kommer upp när vi pratat?

LUNDS
UNIVERSITET